

Россиядин пайдахдин югъ**Къетлен ярж**

Хийир ЭМИРОВ

Алатай асиррин тарихдими, къенин де-вирдин умъурдини тестикъарзана: улькве-ди, халъкидзи пақдиз гъуреметзаявай, дамах-заявай, чешне къалурзаявай адетар, къайда-яр, чешмейя, яржар вири вахтара хъана. Го-сударстводихъни вичин къудратлувал, аслу тушировал, къилдинвал, къетленвал къалурзаявай яржар ава. Абурукай сад Госу-дарстводин пайдах я. Россиядин Федерат-цидин Президентдин Указдин бинедаллаз 22-август РФ-дин Государстводин пайдах-дин югъ яз къеидзава.

Улькведин гележег, халъкидин аслу ту-шировал, азадвал, къудратлувал, хушбахт-лувал аялтазавай несилдиз ватанперес-вилин тербия гунихъ галаз алакъалу я. Къенин несилди лагъайтла, и кар Украина-да къиле тухузтай маҳсус серенжемда тес-тикъарзана. Миллетбазрихъ галаз женге-риз чи аскерар Государстводин пайда-чава къуна физва.

Пайдахдин бине Урсатдин пачагь Алексея Михайловича кутуна. 1668-йисан 9-ап-релдиз маҳсус буйргъадалди са шумуд журедин рангунин парчаяр гъана ва юкъар-чилир ягъайдалай гъуреметзаявай талукъ ука-

зар акъудна. Кульгъне Урсатда пайдахдин пуд рангуниз ихтиин метлеб гузай: лацу ранг - акъалттай намуслувал ва ачува; вили ранг - вафалувал, дузвал, михъивал ва эдебдин михъивал; яру ранг - викъегъивал, жуэртлувал, мергъяматлувал.

Адеп тирвал, улькведин вири региона Россиядин пайдахдин йикъяз талукъ жу-реба-журые миракатар кыле фена. Дагъуст-тани къерхеда акъвазнан: "Зи улькведин рангар" акцияда республикадин гзаф ага-лиири иштиракна. Жегъилри 15x20 метр-дин гъяркъувални яргъивал алай пайда-хар Нарын-къеледал, Казбек райондин яргъи мулькъель, Тарки-Тау дагъада, мер-кездин паркуна, Избербашда ачуна. Урус чалан ва культурадин центрадин иштирак-вал аваз республикадин аялрин баҳчайра Пайдахдин суварар тешкилна. Республи-кадин жегъиль ватанпересрин "Ватан" клуб-дани итижлу миракат кыле фена.

Игитдихъ галаз гъуруш

РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимов 23-августдин Россиядин ва ЛНР-дин Игит, генерал-майор Эседулла Абачевахъ галаз гъурушиши хъана. Идакай "Лезги газетдиз" РД-дин Гъукуматдин пресс-къуллугъди хабар гана.

Э.Абачеван ери-бине Хив райондин Зильдикъ хуяроя я. Луганскдин халъкидин республика азад авунин карда викъегъивелди иштиракунай РФ-дин Президент Владимир Путин на алай йисан иолдиз Э.Абачеваз Россиядин Игитдин тъвар гунин къарарадал къул чуугуна.

Ирид лагъай форум

Дагъустанда VII сеферда яз къиле фейи Россиядин "Кавказ" интернет-форумда РД-дин Гъукуматдин Председатель А.Аб-дулмуслимовани иштиракна. Идакай РД-дин Гъукуматдин пресс-къуллугъди ха-бар гана.

Махачкъалада авай "Дурная" НОК-дин майдандал тешкилай миракат гатлун-далди вилик премьер-министр IT-техноло-гийрин выставкайриз килигна.

А.Абдулмуслимова улькведихъ авай хатасуз мумкинвилерин бинедаллаз ре-къемрин месэлэяр еримлу авунихъ эл-къурнавай форумдин къилин тема мет-леблуди тирди къетендаказ къейдана.

"Чара ульквейрай мал гъунин ва анриз тухунин, таңкъи информацийин хатасузвил-лин, гъар ийкъян умъурдиз искуственний акулдин элементар гъунин, пешкарап гъа-зурунин месэлэяр къенин юкъуз лап важи-лубуракай я. Чаз чизва хъы, и хиле гъялис тахъланвай месэлэяр ама. Форумдин къла-хадин нетижада абур гъялдай рекъер жа-гурунник чна умуд кутазва", - лагъана ада.

Форум ачхунин миракатдал табрик-дин гафар РФ-дин рекъемрин рекъяй ви-

лик финин, алакъадин ва массовый комму-никацийин министрдин заместитель Ан-дрей Заренинни рагана.

22-23-августдин давам хъайи форумдин серъятра аваз иштиракчийри "Информаци-ядин хатасузвал ва делилар хүн. Чахъ авай мумкинвилер ишлемишна, месэлэяр гъялан ва государстводин патай күмек" темадай пленарный заседанидал веревир-дер авуна. И миракат "Национальные сис-темы управления" ассоциациядин предсе-датель Ирина Зариповади ачуна.

Иштиракчийри дискуссиядин журеда-ни къилдин майданрал сүзъбетар, вер-вирдер авуна. Метлебу ихтилатар авур иш-тиракчийрин арада РФ-дин рекъемрин ре-къяй вилик финин, алакъадин ва массовый коммуникацийин министрдин кибер-хатасузвал таъминарунин департаментдин директордин заместитель Евгений Хасин, "Отечественный софт" разработчикрин ас-социациядин края идара ийизвай директор Ренат Лашин, "РЕД СОФТ" тешкилатдин генеральный директордин заместитель Рустам Рустамов ва масабур авай.

Форумдикай геъеншдиз "Лезги газет-дин" сайтдай къелиз жеда.

Тебрик

Къуучхуруври Латифов Агъмадан руш Заради лап жегъиль чавалай комсомолди, партияди, гъукуматди вичел тапшу-мишай жавабдар къуллугъар лайихлувиленди, беълерлуви-лелди, жемятдин, халкъдин итижар вилик кутаз, къени краин вилик жергейра жез тамамарна ва гъа идалди вири республи-када, адалай къецини гъуремет къазанмишна.

Зара Агъмадовнадин чирвилер, алакъунар, башчилини, регъ-бервилин бажарагъ, зегъметчи инсаннин къайгъударвилелди эгечүнин ери къуру чакадал арадал атанач. Ада тежрибани, ин-санрихъ галаз раҳадат тегъерни, коллективизр регъбервал гу-дай алакъунарни, вич чидай къванбурун патай гъуреметни ВЛКСМ-дин Мегъарамдху-рун райкомдин 1-секретарвиле, КПСС-дин Агъул райкомдин 2-секретарвиле, Мегъарамд-хурун райисполкомдин председателвиле, Дағъустандин обкомдин алишверищдин ва ағъалийриз яшийщдин рекъяй къуллугъ авунин отделдин заведующийвиле, ДАССР-дин недай-хъвадай шейерин промышленностдин ва ахпа соцобеспеченидин министрвиле, КПСС-дин Мегъарамдхурун райкомдин 1-секретарвиле къвалахдайлар, са шумуд сеферда ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиле хъяльайла, къватына, къачуна. Къуллугъ-рикай азад хъайила, Зара Агъмадовнади, РД-дин агъсакъалрин советдин векил яз, об-щественный краинин вичин активвал къалурна ва гилани и важибу везифа давамарзана. Инсанвилин, пешкарвилин, намуслувилин, алакъадин ва марифатдин жигъетдай ам къе-нин руководителери чешне къаҷудай инсан я.

Государстводин, общественный деятелдин лайихлувилер фикирда къуна, и муъ-вара Зара Агъмадовна ЛАТИФОВАДИЗ "Дағъустан Республикадин вилик лайихлуви-лелдай" орден гана.

Чна ада республикадин шабагъ табрикзана. Сағвали хъурай вахъ, чи такабурлу вах!

Къил чуугуна

Алай йисан 20-августдин йифиз "Ко-чубей - Минеральные воды" шегъреда пар тухудай чехи машин инсанар авай микро-автобусда акуна. Нетижада 8 кас телефон, 13 касдал хирер хъана.

РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимова 21-август-дин республикадин травматологиядин цен-трада, республикадин клиникадин азарха-нада, аялрин клиникадин больницаца къат-курнавай хасарратвал хъанвайбурул къил чуугуна.

Азарханадиз аватнавайбурукай вири-далайни гъвечиди тир Саидан 28-август-дин 10 йис жеда. Абдулмуслим Абдулму-

лимова хирер хъанвай гададиз жезвай юбилей мубаракна ва гъа юкъуз вичив хъсан пишешни агақдайдакай лагъана. Дағъустандин дұхтурри аял сағъарунин карда Москвадин пешкарривайн месля-тар квачузва.

РД-дин здравоохраненидин министр Татьяна Беляевади баянр гайивал, азар-ханайриз аватнавайбурун гъал көвиди яттани, умъур патал хаталувал ава. Тади гъалда сағъар хъувун патал азарханайрин дұхтурри абуруз алакъавай вири журеди-дин күмекар гузва.

Абдулмуслим Абдулмуслимова хабар гайивал, РД-дин Къил Сергей Меликова хаталу дұштышдык акатай ва инсанар тел-еф хъайи хизанриз пулдин күмек гүнин къарап ақууднава.

Хъсан нетижаяр

Шагысмайл Гъажимирзоев

23-августдин "Дагестан" РИА-дин майдан-дал къиле фейи конференциядай РД-дин хурун майишатдин ва сұрсетдин ми-нистр Мухтарбий Аджекова ведомство-дин къвалахдикай сұзъбетна.

Министрди къейдна хъи, цинин йисан сад лагъай паюна республикадин хурун майишатдин хиле хъсан (96 процентдин) нетижаяр къазанмишна.

"Чадин аграрийрих чин продукция гъасилдай ва маса гудай, гъа идалди рес-публикадин бюджет хаждай мумкинвал хъана. Чадал гъасилзай продукттар уль-кведин къецепатас тухузва, а ульквей-ра абурух гзаф муштерияр ава", - къейд-на М.Аджекова.

Адан гафаралди, къенин юкъуз реги-

онда прунчывал, малдарвал, набататчи-вал активидаказ вилик физва ва чадин дұгульдихъ гзаф муштерияр ава.

"Дағъустандин дұгъгу виридалайни хъсандин из гъисабзана. Россиядин чехи компанийри ам гзаф къадарра маса къа-чузва. Гъа ікі лапагдин якүкайни лугъуз жеда. Чна лапагдин як Ирандиз, Саудов-ский Аравиядиз ва Рагъэкъеңдай патан ульквейриз рекъе твазва. Гъерен як Да-ғъустандин ярж (брэнд) хъанва. Алай вахтунда хурун майишатдин хиле республикади еке агалъунар хъанва. И карди чун шадарзава", - лагъана минис-три.

Кар алай месәлайрикай рахуналди, аг-рарный ведомстводин руководителди ре-гионда майвайр хъудай чакар бес тежез-вайдакайни лагъана. Кылди къаҷурта, ми-нистрди гъамишалугъ кардик квай меке-рияр (ярмаркяр) тахъунайкайни лагъана.

Чи къегъал рухваяр

Чи мухбир

Мегъарамдхурун райондин адми-нистрациядин къил Фарид Агъмедов Украинада къиле тухузтай маҳсус се-ренжемда иштиракзаявай ватанэгълий-рихъ галаз гъурушиши хъана.

Донбассдин агъалияри миллиетбазри-кай хузызай, халъкидин республикайрин мулкар фашистрикай азадзаявай Россия-дин армиядин къуллугъчайриз - Тажи-бов Альбертаз (Бут-Къазмаяр) ва Мус-лимов Акифаз (Мегъарамдхурун) район-дин къили гъуреметдин грамотаяр гана.

- Чи къегъалири маҳсус серенжемда игитвал, жуэртлувал къалурзаявай. Чун, чи

игитар я ва чун квель дамахзана. Чи патай квев гъамиша герек күмек агақъда. Сағъ-рай күн! - лагъана Фарид Агъмедова.

Нариман ИБРАГИМОВ

Йисар са-сад къвз, алатиз, тарихдиз физва, амма улкве патал важибул вакънияр, мярекатар халкъди рикл хузыза. Ватандин Чехи дядведикай, тутбутынъ къван яракъламиш хънвай къушунрин, техникадин, яракърин сан са шумуд сеферда артух тир фашистрихъ галас кълы тухвай пара къизъгин, телефонилер, барбатилер арадал гъйай женгерийкайни гъакл лугъуз жеда. Абурукаш гзафбур тарихда гъятнава. Гъа гъисабдай яз, Гъалибилин бине кутур, душмандиз риклай тифидай кар къур Курсдинженгни. Тарихчийри ам пуд чкадал пайзана: Курск оборона авун (5-23-июль); Орелдин жент (12-июль-18-август); Белгороддинни Харьковдин гъужумдин жент (3-23-август).

Вири гъакъкъят фикирдиз гъун патал чна 1943-йис рикл хун кутгунава. И йисан январдин вацра "Курская правда" газетда шегърээльийрээс къхенвай чар ава: "Цийи йис чна лап четин шартлаара къаршиламишна. Немсерин къацай чекмеди чи хайи чилиз гъеле кълр гузма. Амма Советрин вири халкъдиз Яру Армияди душман Рагъакъидай патахъ гъикл чукурзавамла авказа. Курскдин областни душмандикай азад ийидай югъ мукъвал ала..."

Немсерин тъйлик акатай 15 вацра шегъерда 2 агъзур кас гульпелдиз акуудна. 10 агъзурдалай виниз агъалияр кашацкиена. Гъакъланбур Германиядиз реке туну. Промышленностдин вири карханаяр барбатина, тадаракар Германиядиз

тухвана. 98 тульвен, банкар, образовандин, медицинадин идараяр, къвалер тарашина. Күррелди, фашистри сагъ са чакани тунач.

2-февралдиз Курск фашистрикай азад ийидай "Звезда" тъвар алай операциядив эгечина ва Ушаково, Поповка, Беседино, Дурнево, Лебяжье хуверин патарив яънунар къиле фена. 8-февралдин нянихъ шегъердин са пай азадна. Пакадин юкъуз амай пайни.

Сталинград патал къиле фейи женгера магълуб хънай хъель кумай ва Курск азад авуни мадни цай кутур Гитлер ва немсерин командование советрин къушунрал мадни зурба гъужум тешкилунин къастунив ацланвай, гъазурвилерни акунавай. Душманди Курскдин гълъядин сергъятра 50 дивизия (гъа гъисабдай яз танкарин 16 дивизия, танкарин 2 бригада, 3 батальон, орудийрин 8 дивизион, 10 агъзур миномет ва тупар акувазарнавай. Аскеррин, офицеррин къадар 900 агъзурдалай алатнавай. Идалайни гъеери, къваларив мадни 20 дивизия гъазурнавай. Фашистрик фикр сад тир: хабарсуз гъужумна, Яру Армиядин къушунрээ вири жуерьедин яракърай жезмай къван гзаф зиян гун, ахпа абур, пълквада туну, къирмишун. Военный операциядиз "Цитадель" тъвар ганвай.

Советрин халкъдин бахтунай, и вагъши, инсафсуз план къилиз акуатнач. И кардани чи разведчикрин гъерекатрин роль екеди хъана.

Абуру Генеральный штабдин ва талукъ командирар вахт-вахтунда Гитлеран генералри түккүрзувай планрикай, фашистрик къушуннар къватл жезвай чайкрайкай, алала яз къвзевай частарикай хабардарна. Разведчикрин ва фронтдин сергъятра сенгерар къунвай советрин армийрин, частарин командующийрин хабаррал асаслу яз, Верховный Главнокомандующий И.Сталин къиле аваз Яру Армиядин командованиди фашистрик гъужумдиз акси план ва Центральный, Воронеждин фронтрикай ибарат армия тулькурна.

Адан къурулущда 1,3 миллион кас, 20 агъзурдав агақына тупар, минометар, 3300 агъзурдалай виниз танкар ва 2650 самолет авай. Центральный фронтдин (командующий - армиядин генерал Константин Рокоссовский) къушунри Курскдин кеферпад ва Воронеждин фронтди (командующий - армиядин генерал Николай Ватунин) къиблепад хън лазим тир. Генерал-полковник Иван Конев къиле авай фронтдин аскерри Курскдин вилик патан мулкар хъзвай.

Шегъердин патарив сенгерар къунвай вири къушунрээ душмандин түккүм викъельвиледи къаршиламишунин, фашистрик аскерар, техника жезмай къван гзаф барбатунин ва ахпа, душман гълъдай фейила, адад гъужум авунин тапшуруга гана.

Фашистрик "Центр" армияди

Орелдин ва Белгороддин райондик сенгеррал гъужумна. Орелдихъай чи къушунрин винел генерал-фельдмаршал Гюнтер Ханс фон Клюгендин пата-

хъайни генерал-фельдмаршал Эрих фон Манштейнан группировкаяратана. Самолетар, танкар, тупар, минометар кардик акатна. Душман агуунвай хъи, ихтин гъужумдин, къуватдин хура Яру Армиядин аскерривай акувазиз жедач, абур катда. Амма абуруз маса шикил акуна. Чи утквем, викъель, бажарагъль, тежкибалу маршалрин - Георгий Жукован, Александр Василевскийн, армиядин генерал тир Константин Рокоссовскийн, Николай Ватунинан, Иван Коневан ва маса командирин ретьбервилк кваз чи частари душман "хъсандиз" къаршиламишна. Душмандивай 300-500 метрдин мензилдизни вилиди къвз хъанач.

Военный тарихчийри къейдзайвал, 12-13- июлдиз чи 3, 9, 11, 61, 63-армийри фрицрин сенгеррай пад акуудна ва вилиди гъерекатна Белгороддин кеферпата, ракун рекъян Прокоровка станциядин районда къве терефхъайн 1200 танкуну иширикай лап зурба, садрани тахъин хътин жент къиле фена. 26-июлдиз фашистар, Орелдин плацдарм туну, катуниз мажбур

хъана. 29-июлдиз Волхов, 5-августдиз Орел азадна. 18-августдиз советрин къушунар Брянскдив агақьана. Рагъакъидай патан фронтдин Центральный ва Брянскдин фронтрин къушунри "Кутузов" тъвар ганвай операция къиле тухвана ва душмандин армия кукъварна.

Вири жуерьедин женгера чи къушунрээ гъавадин 2 ва 17-армийри екже къумек гана. 1943-йисан 23-августдиз Яру Армияди фашистрик къушунар 140-150 километрдиз Рагъакъидай патахъ гадар хъувуна. Советрин чешмейрин делилралди, Курскдин женгина душман хънавай 30 дивизиядикай, абурукай ирид танкарин дивизияр, 500 агъзурдалай гзаф аскеррикайни офицеррикай, 3, 7 агъзур самолетдикай, 3 агъзур тупуникай, минометрикай магърум хъана. Советрин къушунрээ зурба зиян хъана. Курскдин и инсафсуз женгина чи 863 агъзур кас телефон, 6000 танк терг хъана.

Ихтин жуерьедин телефонилер, къурбандар арадал атанатлани, Яру Армиядин къушунри къазанмишай гъалибили гъульчунин женгер лайихлувиледи тухуниз къумекна.

23-август - Россиядин Къушунрин баркалладин югъ

Курск азад авун

Къайдаяр хъдай къуллугъ

Лайихлу гъурметдин сагъиб

Масуб МАГЬМУДОВ,
отставкада авай полковник

Россияда зегьмет чугувзвай зун 2005-йисуз хайи макандиз - Цийи Макъаз хтана. Вахт хъайила, за дустарални къил чугувзвай. Нубатдин сеферда дуст Алисултанов Надирахъ илифнавайла (мебель маса гузай хусуси тульвенд), инизи са шумуд итим атана. Абурукай садал офицердин партал алай. Патавай физвайбуру адаз салам гузай, гъурмет, жузун-качузун ийзвай. Надира лагъана: "Ам чи райондин ОВД-дин начальникдин сад лагъай заместитель Фатулаев Абуталиб Бабаевич я. Гзаф хъсан, гъахъвал къандай, викъель, халкъдиз вичивай жедай къумек гузай инсан. Адаз района авторитет ава". Зи патав ацуканавай къуланстайлви Абдулмажида алава хъувуна: "Ам чи хуруръни я, ша за вун адахъ галаз танишарин, ам ви хесетрихъ галаз къадай, хъсан хизандай акутнавай какъяс". Гъа инал чун таниш хъана. Адаз хъсандиз зи тъвар, фамилия, гъи хурий ятла, гъи шегъердай зун хтанватла чизвай. Зун гъавурда гъята, Абуталиб Бабаевич, уголовный розыскдин оперативник яз, вичин чкадал ала. Зунни адакай делилар чириз алахъна.

Абуталиб ФАТУЛАЕВ 1963-йисан августдиз Къулан Стларин хурие дидедиз хъана. Даҳ Фатулаев Бубади вичин вичиз түрк, фарс, урус чалар чирна ва Вини Стларин хурие муаллимвиле, колхоздин бухгалтервиле къвалахна. Дида Иминнат гамар храдай устлар тир. Абуруз 9 аял хъана, Абуталиб мъюжукъуд лагъайди тир. 1971-йисуз даҳрагъметдиз физ. Аялар Чехи авун, абуруз къелиз тун, мехъяр авун - вири къайтъяр Иминнат хиве гъята. Аялар вирида къилин образование къачуна. Руш Пенкер биологиядин илимринг доктор я, Москвада яшамиш жезва. Адаз вичин фирма ава.

халкъдин гъал пис жезвай, шегъерра, хурема секинвал авачир.

Милициядин къуллугъчийри, бандитрин хура акувазна, абурух галаз женг чугуна къланзай. Абуталиби вичин везифаяр викъельвиледи тамамарна. Къунши республикада къвалахдайла, ада 200 тахсиркарвал дуздал акуудна. Адаз старший лейтенантдин чин гана, къвалах авур са йисалай адакай уголовный розыскдин старший оперативный уполномоченный хъана.

И вахтара автомашинар тульвенрай ачуудиз маса къачуз жезвайди тушир. Абуталиби тухузай къвалахдиз хъсан къимет гуналди, Прохладный шегъердин исполнкомдин председателди адаз цийи автомашин маса къачудай мумкинвал гана.

1992-йисуз Абуталиб Къурагърин РОВД-дин уголовный розыскдин старший оперуполномоченный яз къвалахдай акувазна. Ирид 1992-йисуз къвалах авурдалай гъульчуниз Абуталиб Стл Сулейманан райондин ОВД-дин хтана. Сифте адакай старший оперуполномоченный, ахпа 2000-2011-йисара РОВД-дин начальникдин сад лагъай заместитель хъана.

Абуталиб Бабаевича, МВД-дин органра къвалахдайла, къилел атай са душуш рикл хиз къланзава.

2009-йисан июндиз варз тир. Сийидхурун патавай, Чиргъя вацун къеряй жендекдивай къакъуднавай дишегълидин къил жағъана. Пакадин юкъуз гъя и вацун къеряй Курхурун патавай инсандин къвалачер, гъильер жағъана. Абуталиб Бабаевич къилеваз оперативникар ихтин зулумдин тахсиркарвал авурди жағъурун гаттунна. Хейлил ахтармашунар къиле тухвана, хабарар къуна, силис тухвана. Къенвайди урус дишегъли тир. Табасаранвидиз къисмет хънвай ам хизан галаз Хивда яшамиш жезвай. Умуурдин юлдаш рагъметдиз фенвай. Хва адахъ

галаз къалар жез хъана. Эхир хци вичин диде къенвай. Судди алчаадиз 12 йис кар атана.

Ихтин мисалар Абуталиб Бабаевичан умъурдай гзаф гъиз жеда. Ада МВД-дин органра къвалахдай йисар рягъятур тушир.

2013-йисан мартдин вацра Абуталиб Бабаевич Къурагъ райондин полициядин отделдин начальниквиле тестикъарна. 2017-йисуз ам Стл Сулейманан райондин администрациядин къилин хатасузвилин рекъяй заместителвиле тайнарна. И везифа алай вахтунда гзаф жавабдардия. Терроризмдин, экстремизмдин идеологиядиз къуллугъзайвай, государственный къуллугъзайвай, чиновник къайдаяр таза къланзай инсанрин вилек пад къун, абурух галаз женг чугун таврутла, гъалар чур жеда. Абуталиб Бабаевича къайдаяр хъдай органрихъ, ветеранрихъ, авторитет авай пенсионеррихъ, школайрин муаллимрихъ галаз санал жегъилрин арада терроризмдиз, экстремизмдиз акси къвалах тухузва. Лагъана къланда, а шумуд сеферда зии Абуталиб Бабаевича тухузай мъярекатра иштиракна. Райондин администрациядин къил Темирханов Саид Фатулаеван къвалахдилай пара рази я: "Абуталиб Бабаевича вичин везифаяр лап хъсандиз къиле тухузва".

Абуталиб Бабаевичаз инсанрихъ галаз раҳаз чида, абурух вичивай жедай къумек гуда, законар чурзавайбурун вилек пад къада. Ам гъахъвал къандай инсан я. Абуталиб Бабаевича, къвалахдивай къерех тахъана, РФ-дин МВД-дин Ростовдин юридический институт къутягъана. Подполковникидиз ихтин шабагъар ава: "Намуслудаказ къуллугъ авунай" 1, 2, 3 дөрежадин, "Кавказда террордиз акси операциядай", Жукован медалар ва "Буржидиз вафафувиляй" знак.

Виридалай Чехи шабагъ, гъелбетда, халкъдин патай къазанмишнавай гъурмет я.

Къагъриман ИБРАГИМОВ

Советрин девирда чи ватанэгълияр гъам къуллугъ ийиз, гъам къалахиз ва я къелун давамариз чехи улькведин гъар са пиплэз акъятдай. 15 республикадикай ибарат тир зурба гъуматдин гъар са пата, иллаки Түркменистанда, Къазахстанда, Узбекистанда, Азербайжанда чи миллетдин векилрини гъакъисагъивиледи зегъмет чуугуна. И сувьбет гъа ихытн са инсандикай, Мегъарамдуруун райондин Билбилхууре хана чехи хъайи ва Түркменистан ССР-дин МВД-дин органра полковникдин чиндин агақъдалди къуллугъ авур РАЖАБОВ Насредин Сарухановичакай я.

Билбил-Къазмаяр... Каспий гъульун къерхеда, Самур тамун юкъва экъя хъанвай и хъяръя медицинадин илимрин доктор Абдулмежид Алиев, хуруун майшатдин илимрин кандидатар - Селимхан Керимханов, Алинесед Эбетулаев, Гъажимиризе Магъсумов, къенепатан органрин комиссариатдин сад лагъай халъдин комиссар Ибилькъасум Алиев, полковник Насредин Ражабов ва маса ксар акъатна. Адан чехи буба Ражаб Саруханова 1939-1940-йисара финнирх галаз дяведа иштиракнай. 1941-1945-йисара лагъитла, и гъвечи хъяръя 82 кас Ватандин Чехи дяведен иштиракияр хъана.

Заз адан умъурдин ва къалахдин реекъикай, баркаллу къуллугъдикай амрагъ-

тунда жаванар спортдин рекъяй вердишарзай. Милицияда къвалах авунин патахъай вичин ганвай теклифдикай ада заз лагъана. За разивал гана. Зи юлдаш чирвал хажунин курсариз ракъурнавай арада милициядин начальники заз вичин патав Небит-Дагъиз эверна. Пуд къвалин секциядин къульегар вугана. Яшиишда ишлемишдай шейэрин патахъайнин къумекар гана. Са къве йикъялай зи юлдашни хтаны, ам Небит-Дагъ шеъердин ОВД-дин кадрийрин отделдин начальниквиле тайнара.

вичин гъилелай тавуна, ада винелди ракъурдачир. Ада вичини хъсандин къвалахдай, вичин гъилек квайбурувайни къвалах намуслудаказ, низам хвена къиле тухун истиешдай.

Зи рикел хъсандин алама, Юкъван Азиядин республикайиз ССР-дин МВД-дин къилин управленидин уголовный розыскдин начальник, генерал-полковник Иван Шилов кваз атай комиссия. Мъкуъ республикайиз фейидалай гъульуниз абур Түркменистандин атана, аны - Красноводскидиз. И.Шилова Насредин Сарухановичаз са инспектордиз эвера лугъузва. Инспектор Невсисян атана. Ада тухузвай делойриз килигна, суалар гана, ам ахъяна. Адан гъульунлаз масадаз эверна... Ахпа зал нубат атана. Дикъетдивди килигна. Делояр анихъ авуна, заз вичин патав ацулы лагъана. Кабинетда Иван Шилов, Насредин Саруханович ва зун ава. Шилова лагъана: "Зун делояр тухузвай къайдайриз, ацулызай гъалдиз килигна, икъван республикайиз фена, икъдуз, савадлудаказ ацулызай делояр заз анрай акунач. Къвалах дузыз эцигунай, Насредин Саруханович, күн сағърай, за куб къвалах масабуруз чешне яз къалурда".

1989-йисуз ада зегъметда къазанмишнавай агалкъунрай полковникдин чин гузва.

1992-йисуз Раджабоврин хизан Дербентдиз хтана.

1990-йисуз Баку шеъерда эрменийринни азербайжанвирин арада къал-

РУГДИЗ ВИКЛЕГЬ ХВА

метдиз фейила, адан умъурдин юлдаш Савадат Рамазановнадивай ва адахъ галаз Түркменистанда къуллугъ авур Сабир Няметовавай чир хъана.

Ражабов Насредин фашистрин Германиядай гъалибвал къазанмишай 1945-йисан апрелдин ваца Билбил-Къазмайран муаллимдин хизанда дидедиз хъана. 4-классиз акъатайла, ам вичин мукъва-къили Абдулмежид Алиеван меслят-далди Махачкъала шеъерда ачхунавай спортдин интернатдин фена. Ина къетен фикир спортдин рекъиз гуниз килигна, ам

Вад вацралай ам КПЗ-дин начальниквиле тайнара.

Намуслувиледи вичин везифайриз эгечизавай, хъсан чирвилер авай, тахсиркавилерзайбурун вилик пад къаз, чединвилериз дурум гузвой Насредин Саруханович 1970-йисуз Къумдагъ поселокдин ОВД-дин начальниквиле, 1974-йисуз Небит-Дагъ шеъердин ОВД-дин уголовный розыскдин начальниквиле ахпани Небит-Дагъ шеъердин ОВД-дин оперативный къалахдин рекъяй начальникдин заместителвиле эцигизава.

« Эгер тади гъалда милициядин начальник Насредин Сарухановича вичин отделдин ва военный частунин аскеррин къумекъдалди къайдасузвилерин вилик пад къун тавунайтла, чехи бедбахтивилер арадал къведай. »

1963-йисуз юкъван образование къачун патал къелун давамариз Къепиррин юкъван школадиз хизава. Гъа ийисуз ада 9 ва 10-классар къутъязава, юкъван образовандин шағъадатнама къачзува.

1964-1967-йисара Советрин Армиядин жергейра къуллугъна, серхантдин чин аваз ам хайи ерийриз хввезава. Армиядай хтай ийисуз ам къуншидин руш Савадатал эвленимши жезава. Хуруе къалахни ийиз, 1968-йисуз Пятигорскдин пединститутдин къеңепатан чаларин факультетдиз гъяльна. Ина сад лагъай курс ақалттарайла, ам Түркменистан ССР-дин Вышка поселокдин са школадиз практикадиз ракъурзава.

Спортдин интернат акъалттарнавайди хъуниз килигна, адав физкультурадин тарсарни вугузва. Ада аялриз спортдин рекъяй гузвой вердишилери килигиз поселокдин милициядин начальники къвезд хъана. Нубатдин сеферда спортзалдиз атайла, муаллимдин къуватлувал, викъельвал, сабурлувал акур милициядин начальники ада з Түркменистандин къанун-къайда хъдай органра къалахиз авун теклифзава. Насредин Сарухановича ада, хизандал меслят гъана, жаваб гуда лагъана.

Савадат Ражабовади рикел хизава: «1968-йисуз чун Вышка поселокдин атайла, чаз къалахиз гана, итимди, школада физкультурадин тарсарни гуз, азад вах-

Къалахдивай къерех тахъана, 1977-1983-йисара ада Түркменистандин университетдин правоведенидин факультетдин акъалттарна.

Къанун чурузлавай, залан са шумуд тахсиркавал дузыдал акъудунай 1980-йисуз ам къуллугъдин рекъяй хажава. Гила адан хиве Красноводскдин обласдин УВД-дин уголовный розыскдин рекъяй начальникдин заместителвиле везифа гъялтава.

1983-йисуз Красноводск шеъердин ОВД-дин милициядин начальниквиле тайнаразава. Ахпа ада Ашхабаддин УВД-да, Түркменистандин къанун-къайда хъдай министерства жавабдар чехи къуллугърал зегъмет чуугуна, 1990-йисуз ам мад Небит-Дагъ шеъердин милициядин начальниквиле къалахиз ракъурзава.

Красноводскдин обласдин ОВД-дин уголовный розыскдин инспектор яз къалахай Наметов Сабир Мамедсалагъовича рикел хизава: «Небит-Дагъ шеъердин Красноводскдин обласдин ақатзава. 1981-йисуз зун иниз ракъурзайла, за Насредин Сарухановичан гъилик къалахна. Ам савадлу, дирибаш, истемишдай, къалахдив рикл газа эгечдай инсан тир. Адахъ залан тахсиркавилер ачухардай вичин хуси къайдаяр авай. Вири къалахра хизава, ОВД-дин къуллугъдан документация дузыз тухунихъ чехи метлеб авай. Гъазурзавай гъахъ-гъисабдин документар

макъал хъанай. Эрменияр чехи дестейралди самолетра, паромра аваз Юкъван Азиядиз катнай. Абур Красноводска къабулзлавай ва аны масанриз ракъурзавай. Чехи пай эрменияр Небит-Дагъда акъазана, ина чилер, киоскар, къвалер къачуна, ацулына. Къурелди, лугъун за, түркмениз акуна хъи, эрменийри шеъердин исевалзаза. Түркменар абуруз акси къарагъана, еке къалабулухивилер арадал атана. Хирер, къацлар хъайбай, киоскриз цаяр язгунар... Эгер тади гъалда милициядин начальник Насредин Сарухановича вичин отделдин ва военный частунин аскеррин къумекъдалди къайдасузвилерин вилик пад къун тавунайтла, чехи бедбахтивилер арадал къведай. Силис тухуз Москвадай атай комиссияди Насредин Сарухановича халъдин бунт секинарун патал тади гъалда къабулай серенжемрз хъсан къимет ганай.

Дербентдиз хтайла, Н.Ражабов шеъердин ОВД-да къалахал акъазана. 1999-йисуз юрист-консультантвиле эцигина. 2001-йисуз ам шеъердин ОВД-дин криминальный милициядин начальниквиле тайнара.

Батанди адан зегъметдиз лайихлу къимет ганава. Ам «Леке квачиз милицияда къуллугъ авунай» сад, къведай ва пуд лагъай дережайрин медалрин, «Общественный къайдаяр хуъз чешнелудаказ къуллугъ авунай», «Россиядин МВД-дин 200 йис» медалрин, «Милициядин отличник», «Түркменистандин милициядин 60 йис», «Зегъметдин ветеран» знакрин сагыб я. Адан республикадикай вилик лайихлувилерай «Дагъустан Республикадин къанун-къайдаяр хуъдай органрин лайихлу работник» лагъай гъурметдин тъварни гана. Леке квачиз къанун-къайдаяр хуъдай органра къалахиз авунай ам гъурметдин грамотайриз ва пулдин премийриз лайихлу хъана.

Ам рагъметдиз фена лагъана хабар агақъайла, адахъ галаз Түркменистанда къуллугъ авур юлдашри ва адан гъилик къалахайбуру Савадат вахаз ва вири бағырийриз, дериндей хажалат чуугуналди, башсагъульгувал ганай.

Савадат вахан ихтилатрай малум хъайлавал, Насредин Саруханович, ийфюгъ талъяна, гъакъисагъивиледи къалахай кас я. Абуру пуд рушаз тербия гана. Савадат вах вад хтулдинни вад птулдин баде я.

Зиянлу таблигъатдикай хүн

Хийр ЭМИРОВ

Алатай гъафтеда меркезда «Терроризмдин идеологиядиз информациидин жигъетдай акси акъазун» месэладай семинар кыле фена. Ана республикадик, шеъеррин ва районприн СМИ-рин векилри, талукъ кешекарри, экспертири иштиракна.

РД-дин информациядин ва печатдин агентстводин рөгъбердин сад лагъай заместитель Наида Мегъамедовади, семинар ачухуналди, адан макъсаддикай лагъана.

Къе садазын сир яз амач, интернетдикай менфят къачузвай алатар (телефонар, смартфонар, планшетар, ноутбукар, компьютерар...) газа я. Аирап жаравар патал зиянлубурни, хаталубурни тымил туш. Абурун таъсирдик ақатай жаванри чуру тъверекатриз рехъ гузва ва гъа идалди чин умъур хаталувилек кутазва, закондин вилик чипкай таҳсиркаар ийизва. Чна, СМИ-рин векилри, и кардин вилик пад къунин макъалаяр, передачаяр, видеофильмаяр артухаруналди, интернетда авай къван малуматрикай дузыдаказ менфят къачуз чирдайвал. И жигъетдай чна вирида сада-садаз къумек гуз къалахайтла, нетижяр хъсанбур жеда. Чи аялар, жаванар терроризмдин идеологиядик «начагъирин» таъсирдик ақатда.

Интернетдин сетда ва образованидин хиле терроризмдин экстремизмдин информациидин жигъетдай акси акъаздай Милли центрдин аналитик Сергей Венце-ла терроризмдин ва экстремизмдин идеологиядиз акси акъазунайкай ва карда СМИ-рин вилик акъазнавай везифайрикай сувъбетна.

Ада къейд авурвал, Милли центр 2010-йисуз тешкилайди я. Улкведа терроризмдин ва экстремизмдин идеологиядиз къуллугъзайбурун къадар газа жезвай, гъавият и зиянлу кардин вилик пад къуна кланзайвай. Центрдиди ийисара образованидин идарайра газа къалахиз тухвани. Акъалтзайвай несил, образованидин пешекарар, журналистар патал макъалайрин къватлалар акъудна.

Алай вахтунда Донбассда дяведин махсус серенжем кылы тухузва. Идан ўакындин интернетда къалл хабарар газа ава. Украинаада террористилин хейлин дестеяр, организацияр ава. Абурукай сад виризад малум тир «АЗОВ» (террористилин крепет Россияда къадагъ авунва) я. Адан векилри гъар са камуна россиявияр къиникиз эвер гузва. Карана ава хъи, террористилин и организациидин жергейра гъакъи урусар, белорусар, гуржияр, молдаванар ва маса халкъарин векиларни ава. Чи инсанар и читин ва муракаб месэлайрин гъавурда тун СМИ-рин эвелимжи буржи я.

Каралай са месэла мад ава. Терактрикай, чуру тъверекатрикай инсанрин арада къаллабулух гъат тийидайвал хъяна, передача гъазурна кланда.

«Дагъустан» РИА-дин директор Мегъамед Мегъамедов Донбассда кылы тухузва дяведин махсус серенжемдад, Украинаада милләтбазрихъ галаз викингъивиледи женгер чулагъазвай аскеррикай, офицеррикай къыздайла, государстводин законар фикирда къунал, военный сирер дузыдад ақуд тавунал ақъазнава.

Семинардад алай месэладикай чин фикирар, къалахдин тежрибадикай жегъилрин арада гражданвилин активный гъалар яратмишунин ва милләтринни динэзлийрин арада къалмакъал тахъунин месэлайран координационный центрдин рөгъбер Мегъамед Мегъамедова, интернетдин сетда авай хаталу контентар геъеншаруниз аксывал авуникай МВД-дин ЦПЭ-дин отделдин начальникдин заместитель Гъажи Абдулаева ва ма-сабуру лагъана.

**Фахреддин ОРУЖЕВ,
шайр, литературовед, таржумачи**

Ақалт¹ тийир бягъсина ава умумур: къе вун дидри я, пака - амач вун. Къадар-къисметдин и гылл къаучун тавуни шайр дертлу ийизвач - ада анжак ңигел яз фикирзава эхир нефесдалди япара аваз хъункай - тъбиатдин пакаман нефесдин аваз. И ялунани - вири алемдин дертни гъям, шайдин рик²яя аваҳна физвай, чөб экүнни жедай, чипз мичи рангарни хъиядай, чник къалабулухни акатдай гъиссерин сел ава, вичин чилиз, вичин халкъдиз, вичин хайбурузни мукъвабуруз вафалувилин. Абур умумурдай хъфидайла, шайдин рик³ ивиди рчазва...

Гъа ик⁴, шайдин рик⁵ гъиссерин дерин-вилледи тафаватту, дертлу тлалди ифирнавай бендер арадал атана. Зульфикар Къафлановаз хас "азад шиирдин" журеда къиенвай, куруу, гафариз қыт, тешпигъралди девлетлу, манадиз дерин шииррин цикл. И шииррин деринвиле за шайдин къенепатан генг дуньядин сергъятынан анишишава.

"Вун вах тир зи, диде суруз фидалди..."

(3.Къафланован 65 йис тамам хъуниз талукъ яз)

Дуньядин литературада и журедин баҳшбендер, талукъ чкадал арадал къвевай перишан импровизацияр, дердерин луғунар гегъеншиз малум я. Абуру чин эвельни вири халкъарихъ авай фольклордин ишегрилай къачузва.

За гъамиша фикирдай: азад шиирар чеб умумурдин укълү-цурудавай яргъа интеллектуалри чин акулдин ва чирвилерин ялунар-истемишунар тухарун патал къхизвайди я. Анжак жуваз яргъял йисара чизвай ва вичин поэзия къелзлавай Зульфикар Къафлановал тъалтайла, - вай. Адан яратмишунрз критики луғудай "акуулдин хъутура" хас туш, тақники чин къадар къевдавай артух жезвай маса азад шииррин авторири хыз, поэзиян адетдин жанрайрая ва жуерьеяр къабул тавунин, абуруз яланатдиви виний агъз килигүнни. Белки, амай вири лезги шайррлий тафаватту яз, мумкин я Зульфикар Къафланова вичин поэзиян дуньядин тикрар тежхер къетленвал анжак са вичин журеда къатлусва. Инал анжак алана хъийин: литературовед С.Бедирханова къейдзавайвал, лезги поэзияда "вичин яратмишунин къайда жанрайрин рекъяя цийивилер арадал гъизвай халисан экспериментрин лабораториядиз элкъиенвай" чи агъсақъал Азлема къвалашава...

Зульфикар Къафланован шиирар къелдайла, ара датлана къатлусва: ада вичин рик⁶ къарагъязавай гъиссерин лепеяр гъа акатайвал чарчел гъана тазвач, гафарал ва сесерал, абуруз къайдадиз гъиз, мукъуфдиди ва ян тагана къалахава. Гъавиял ячн патал адан шиирар ихтиин "чан алайбур", чин гъавурда ақадайбур, и тегъер тъбиийбур я...

Чулавди ягъай зул... Шайдин шиирдин цийи циклдин лейтмотив, къилин гъис-фикир гъа ик⁷ тайинариз жеда.

Вах.
Зун шехъда вахъ,
Зи азиз вах -
Къед луғудай диде зи,
Азраилди
Заз лацу агъз гъидалди:
Вун вах тир зи,
Диде суруз фидалди...

Циклдин манадиннин "поэзиядин устларханадин", шииррин тешпигърин-гекъигүнринг арада са гъихътин ятлани алакъаяр тайинариз алахъайла, гъавурда ақазва: им къетлен "поэзиядин парча" я, ада лап вини дережада къетленвиле рангар янава. Алай девирдин урус критикдин гафар жуван журеда дегишаарна, завай Зульфикар Къафланов вичик гъич са синихни кутас тежер иервал авай лезги шайр я луғуз жеда. Адан шиирра фикиррин са гъихътин ятлани шитвилен, поэзиядин хатл алазын-алачизни хъсанариз алакхъунар жагъидач. Малум тирвал, перишанвал поэзиядин виридалайни тъбии гъавайрикай сад я. И гъава и циклда, реквиемда,

иллаки тамамвилледи гъатнава. Гуя лап адетдин, виле ақын тийидай, гуя ақалт⁸тар тавунвай царапалди-нехишралди шайди рик⁹ гъатдай, чи лап назиз гъиссерик юзун кутазвай вичин чандада гъатнавай тлалдин, эбеди яз хайдахъ галаз къакъатунин гужунин шикил чугвазва:

Хъфенвач.
Вун хъфенвач.
Амазма зи умумурда:
Юкъуз - разг,
Иифиз варз яз
Къекъевеза, вах,
Вун зи руғъдин жигъирда...

Шайдин чандин тлалар-эхунар алцумдай улчимеяр чаз жагъидач. Вах рагьметдиз финикиди ада къачур азаб Зульфикар Къафлановаз анжак са вичиз хас азад ширин бендера гъатнава. Вири и бендер «вах зи» рефрени битавдиз агуздава, абуру рик¹⁰ атлудай хътиң таъсирзава... За сад мукъудан гуѓуналлаз и ифей жуѓиенри хыз кузвой бендер къелзлавай ва зи чан шайдин рик¹¹ къарсурзавай, гуя вири дунья ацурнавай тлалди къачузвай. И тлалди зун гъава-

Эминан алемдай Къве паб¹²

Гъич са касдиз къве паб тахъуй [улькведа]¹³,
Нагагъ хъйтла, къвале агъузар¹⁴ жеди.
Виш агъзур йис хъйтлан ачуҳ дуньеда,
Гъар са чавуз адан¹⁵ гуѓуъл дар жеди.

Нагагъ хъйтла, къадар хъана, несибал¹⁶,
Жеч адавай¹⁷ я кар-къалах, кесибал¹⁸,
Дигай къвале жед къиямат, тагъисбал¹⁹,
Ягъун-гатун ана авай кар жеди.²⁰

[Къведазни жеч вавай къалуз²¹]²² адалат²³,
Акъул гуз жеч, гъикъван хъйтлан гъавалат,
Рекъидалди алат тийир хажалат
Ви далудал къеви, мягъкем пар жеди.²⁴

Гъикъван хъйтлан къедни сад хъиз²⁵, артухдиз²⁶,
Чай, шекер гуз, гъам зар-зиба²⁷ - алуҳдиз²⁸,
Рахач абуру сад-садавди ачуҳдиз,
Рахун-лукъуын, келима къагъар²⁹ жеди.

Етим Эмин, гуѓуълар³⁰ шад хъайтла,
Къалмакъал жеч, итимар къад хъайтла,
Гъар улкведа³¹ дишегъли сад хъайтла,
Алай чак яргъамаз хабар жеди.

1870-1875

(Етим Эминан и шиир чандиз гъазурайди ва адаз баянар гайиди Мансур КУРРЕВИ я)

¹ И шиир 1931-йисуз Гъ.Гъажибекова тукъурай Эминан шииррин къватлалда твэр алачиз, 4 бендиникай ибарат тирди яз, шайдин твэр жедай эхиримжи бенд авачиз ганвай. 1941-йисуз М.Гъажиева ақудай къватлалда ам мад твэр алачиз, амма шайдин твэр авай 5 лагъай бендни вичик кваз гъатнавай. Сифте яз "Къве паб" твэр алац и шиир 1957-йисуз Н.Альмедова тукъурай къватлалда чапнавай. Чна инал шиир Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъай дафтардин 142-143 лагъай чина авай жуерьеда гузва, адан са бязи чияр 1995-йисуз Гъ.Садыкъиди ва 1931-йисуз Гъ.Гъажибекова ақудай къватларда авай адан вариантири талукъ тир чакайрик галаз гекъигна.

² И гафуни чакад Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъай дафтarda алачиз шиирдин вариантида "дуньяды/дуньеда" гаф ала. Шиирдин къедалди ашкара тир амай вариантири инал "дунья/дунье" гафунин къалуп къеңвай. Гаф гафунин къалуп и бендинин пуд лагъай царцин эхирдани ава. Ик³¹ хъун, чи фикирдади, гъалат³² я: Чалан устад Эмина бендинин къве царцин гафунади рифма арадал гъидачир. Гъак³³ хъайила чна бендинин сад лагъай царцин алава "дуньеда/дуньяды" гаф "улькведа" гафундади дегишарнава. Лезги чалан "улькведа авай къван" ва "улькведа аваҷир" хътиң мягъкем ибарајр ава, чипхъ "ина авай вири" ва "санани аваҷир" келимайрин мана авай. "Гъич тахъуй улькведа" келимадиҳ "санани тахъуй" келимадин мана ава. Сад лагъай царцин "улькве" гаф ишлемишун геректирди чаз шиирдин эхиримжи къве царцини къалурзава: Гъар улкведа дишегъли сад хъайтла,
Алай чак яргъамаз хабар жеди..

И царари луѓузыва: "Са чи улькведа вай, амай улькведири дишегълири хесетар за луѓузызи вай..." Шиирдин царари ик³⁴ луѓунаи ам винидихъ, эзердин сад лагъай царцин вичин улкведикай, вич яшамиши жезвай чиликай рахазвайди чаз тайин жезва.

³ Агъузар - шел-хвал, къалмакъал.

⁴ Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъай дафтarda авай вариантида инал "ачух" гаф къеңвава. Амма ахтын гафунин мана царцин манадив къаваз. Чна инал Гъ.Садыкъиди вариантида авай "адан" гаф къалурнава.

⁵ Несибал - кисмет жедай гъал. Гъ.Садыкъиди ктабда авай шиирдин вариантида инал, гъалат³⁵ хъана, и бендинив гъич таъкадай ихтиин цар къеңвава: "Нагагъ хөеимла сад-садалай артухдиз".

⁶ Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъай дафтarda авай шиирдин вариантида инал "тыч жеч адахъ" келима къеңвава ва цар вири ихтиинди я: "Тыч жеч адахъ я кар-къалах, кесибал", цар вичин бендини пуд лагъайдай я. Амма ихтиин цар лезги чалан къайдайрик къадайди жезвач. 1931-йисуз Гъ.Гъажибекова ақудай шиирдин къватлалда и цар бендина къед лагъайдай я ва ам и жуерьеда башламиши жезва: "Жеч адахъ..." Чна цар гъа и жуерьеда башламишилай гузва.

⁷ Кесибал - инал "тимшадл рази яз умумр тухун" келимадин манада.

⁸ Тагъисбал - тъуҗетардай гъал.

⁹ Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъай дафтarda авай шиирдин вариантида инал алай цар ихтиинди я: "Рахун, гатун адаз авай кар жеди..." Царцин и жуерье лезги чалан къайдайрик бегъим къаваз. 1931-йисуз Гъ.Гъажибекова ақудай шиирдин къватлалда и цар маса жуерьеда къеңвава: "Ягъун-гатун ана авай кар жеди..." Инал "ана" гаф "къвале" лагъай чал я, ам царцин манадив хъсан къаваз, цар вичин - бендинин манадив. Гъак³⁶ хъайила и цар чна шиирдин 1931-йисан вариантида авайвал гузва.

¹⁰ Къалуз - "къалуриз" гафунин са тегъер. (Килиг: "Наиб Гъасаназ" твэр алай шиирда.)

¹¹ Инал Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъай дафтarda авай вариантида "дишегълири" гъич жерид туш" келима къеңвава. Тежердини адалат, яни гъахъувал я лагъанва. 1931-йисуз акътат Эминан шииррин къватлалда "аламат" гафунин чакад "саламат" гаф къеңвава. И карди чна вичикай ихтийдай гъизвай чакад "аламат" гаф къеңвава. Вичин яр Туъзебан маса чарарис шайдин эзер къайдайла гъалат³⁷ кутунвай къалурзава. Вичин яр Туъзебан вичин барбар кас я пысаб ийиз хъай, Рагъэкъеч-чай патан халкъарин шириявай садавайни тахъай жуерьеда вичин дустунин (Абумуслиман) патан лайихлувилин тариф авур Эмина, чи фикирдади, садрани "дишегълири" гъич адапт жерид туш" лагъудачир. Са итимдиз къве паб хъун бедбахтвал тирдакай къеңвав шиирдин царцин манадив. Гъак³⁸ хъайила и цар чна шиирдин 1931-йисан вариантида авайвал гузва.

¹² Адалат - дуъзвал, гъахъувал.

¹³ Вичин манадив килигна чна и бенд къед лагъай чакад пуд лагъай чакад ханава.

¹⁴ Гъ.Садыкъиди ктабда авай шиирдин вариантида и цар ихтиинди я: "Нагагъ хөеимла сад садалай артухдиз".

¹⁵ Артухдиз - инал: парадаказ.

¹⁶ Зар-зиба - инал "багъа парча".

¹⁷ Алух - инал "алуқидай затлар" келимадин манада ишлемишнава. "Тъам зар-зиба - алуҳдиз" келимадиҳ "тъакъин багъа парча - алуқидай затлар расун патал" келимадин мана ава. Гъ.Садыкъиди ктабда авай шиирдин вариантида "алухдин" гафунин чакад рифма чуруздавай "алуқиз" гаф къеңвава.

¹⁸ Къагъар - акъвас тавуна шехъун.

¹⁹ Инал Гъ.Садыкъиди ктабда авай шиирдин вариантида "гуѓуълар" гафунин чакад "ви гуѓуъл" келима къеңвава. Ик³⁹ къин дуъз туш: инал къад итимдиз гуѓуъл приказ ихтилат физва, Эминан гуѓуълдакай вай.

²⁰ Р.Гъайдарован архивда хвенваз хъай дафтarda авай вариантида и гаф "улькведин" къалубда аваз ганвави, чна ам чалан къайдайрик тирхъанавайвал ганва.

Къагъриман ИБРАГИМОВ

Советрин девирда Белиж промышленностдин карханаяр авай поселок тир. Тек са консервияр ақындардың заводда пуд сменада ағзурралды рабочири ви инженерни, ақындар тийиз, ийф-юғъ талғана, квалихазавай. Колхози, совхози ви гъакъ кылдин касри битмишарзаявай яр-емиш, салан майвайяр заводи "аждагъанды хызы иливарзаявай". СССР чкала, поселокда авай вири карханайрин квалихази ақындар хана.

2011-йисуз Белижда мижеяр худдай гъвечицих кардик акатна. Консервияр ақындардың заводда квалихази ветеранри, цех гъвечициди тиртани, и хабар шаддиз къабулна. Белки, заводдал мад чан хведа лагъана, умудар кутуна. Цехдин продукциянин еридиз сифте белижкүри кымет гана. Ана худдазай, иер гүзгүддин къапара цазвай мижеяр чипин мел-мехъерин мярекатар патал маса къачун гаттунна...

И икъара чун "Ширван" ООО карханадин колективидиз мугъман хана. Чун иин генеральны директор Алмаз Османович Абдулгъаниев хуш гъалара къабулна. Малум хайивал, А.Абдулгъаниев инженер конструктор-технолог я.

- Күн, ихътин пешедин иеси, недай-хъвадай продукция ақындау хиле квалихази гъакъ гаттунна? - хабар къуна чна адай.

Алмаз Османовичан субъекттадай малум хайивал, ада 1991-йисуз радиотехникдин

КУРРУЙ КЪЕЙД. Алмаз Османович Абдулгъаниев 1968-йисуз Дербент районын Луктарин хүре дидедиз хана. 1985-йисуз 10-класс ақылтарна. 1985-1987-йисара Советрин Армиядиг жергейра къулугъына. Армиядай хтай 1987-йисуз Владимирин авиамеханикадин техникумдик экечина ва анаг хъсан кыметралди ақылтарна. 1992-2002-йисара "Хантымансыскоктелеңеком" ОАО-да инженервиле квалихана. 1992-1997-йисара, квалихадивай къерех тахъана, Новочеркассдин технический госуниверситетта келла. 2002-2004-йисара "Глобал" ООО-да инженервиле, 2004-2009-йисара "Каспийгазпром" ООО-да электромеханикиле зегъмет чугуна.

2009-йисалай "Ширван" карханадин рягъбер, Дағустандин "100 хъсан карчи" конкурсдин гъалибчи я.

Карчиилиин рехъ регъятди туш

Белижда помидоринни афнийрин консервияр, мижеяр, компотар, аджика ва маса продукция арадал гъизвай завод кардик кваз са шумуд иис я

пешедай Владимир шегъерда авай авиамеханикадин техникум ақылтарна, ам квалихази улькведин кеферпата авай Нижневартовск шегъердиз ракъуна. Квалихадивай къерех тахъана, ада Новочеркассдин технический госуниверситетта чирвилер къачун давамарна. Ина ңүд 1968-йисуз зегъмет чугурдалай гүзгүни, хизанды гъвечи хва хууниз килигна, ам хизанды галац диде-бубадин патав хайи хуруузы - Луктарик хтана.

Хуруузы хтала, машгүл жедай кеспидин патахъай ада кеферпата амаз юкъарчиплер янавай. Адан къилиз мижеяр худдунал машгүл жедай фикир атанвай.

"Заз кеферпата интернетдин сирер чизвай, захъ хъсан дуст-айтишник авай. Адан къумеңдади за интернетдикей менфят къачузвай агъалийрин арада абурух гъичин продукциянин гъакъиндай игтияж аватла тайнарун патал хабар къун (опрос) къиле тухвана. Зани дустуни абуруз консервийрин продукция теклифнавай. Жүреба-жуыре реғионрай чна теклиф продукциядиз итих авурбүр хана. Дұз лагъайтла, за инсанриз чна теклифзаяв шейэрихъ ақынан игтияж ава лагъана фикир авунвачир. Гыя и квалихади зун рикле авай мурад къилиз ақындар жедайдахъ инанышарна. Зун иниз хвадайла, ана зи квалихадик шерик са юлдашдихъ галац чун меслят хана: за ина гъасилай продукциядиз ада ана мұштерија жағуруда", - рикле хизива Алмаз Османовича.

Адан гафарай малум хайивал, садлағъана рикле къандайвал квалихази хана. 2000-йисуз Белиждин консервиярдай завода вишин кар ачухиз къан хана. Заводдин къилевайбуру ада вишин пландихъ галац танишарна, амма абуру адан теклифдин тереф хвенач. Ахпа ам маса чайризи фена. Эхирни Цийи Макъарал алай цехдин чехидахъ галац меслят хана, квалихази гаттунна. Харжияр да вичел къачуна, лазим тир тадаракар гъана ви вуч гъасилдатла лагъана.

Арадал атанвай продукция маса гана къанзаяв вахтунда кеферпата авай адан юлдаш бедбахтили акатна, кечиши жезва. Маса рехъ гъат тавур ам продукциянин газа Москвадиз, Санкт-Петербургдиз рекъе гъатзана. Вичиз хийир хъаначтани, ада ана амадагар жағъана, тежирибани хана.

Күрелди, карчиилиин рехъ регъятди

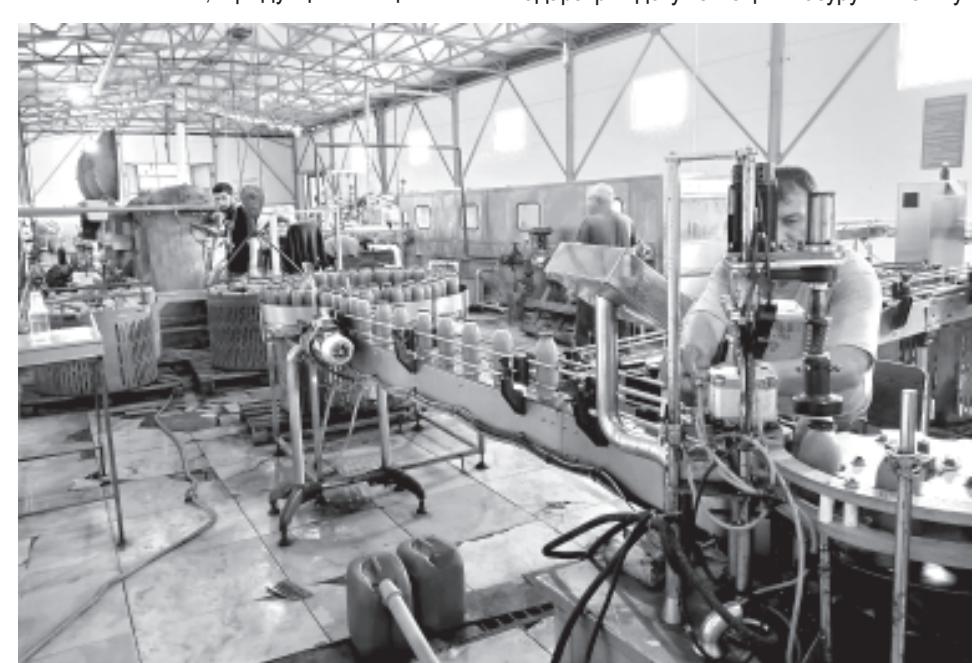
хана. Москвадай хтала, ада квалихазавай цехдихъ чехидахъ газа авайди винел акатна. Ина квалихадивай къерех тахъана. Ахпа тамам пуд 1991-йисуз Дербент шегъерда авай са цехда квалихана. Красноярскдиз, Москвадиз ва маса шегъердиз са шумуд вагонда авай помидоринни афнийрин консервияр, мижеяр, аджика, лечо ракъуна. Инан квалихадивай къерех тахъана, цехдин къилевайбуру газа кредиттар къачуна, абуру вахъуз тахъайла, къалмакъал акатна, цех агална.

Ииизвай къван харжияр арадал хвен тийиз, масабурухъ галац крар вилик тефиз акура, ам вишин кар къилди ачуҳдай фикирдал миямъек хана.

2011-йисуз Алмаз Абдулгъаниев Белиждин хквезды. Ина "Ширван" ООО кархана ачухазава. Тадаракар гъана, цех кардик кутуна, жуыреба-жуыре мижеяр ақындардың гаттунна. Къапарин патахъай къитвал авач. Дизайн иердиз түккүрнавай путулкайра авай мижеяр гъакъ хъваз къан жезва. Карханади къашыр хъсанай са шумуд бренд ава. 12 жуыре емишрикай компотар гъасилзана. Таза емишрикай хквезды мижеяр лап менфят-лубур яз гъисабаза. Ихътин мижеярдиз шекер ягъун тищ герекни къевзаяв. Абуру диабет абуруз менфялтия я. Заводда ужудакас маса гудай шириярни гъасилзана.

"Ширван" ООО Дербент районда авай емишрик продукция консервироватзавай тек са кархана я. Компаниядиг гъасилзаяв продукциядилай государствводиз гузвой налогорин къадар пуд миллион манатдив агақзаяв. Карханада гъасилзаяв продукция жуыреба-жуыре конкурсиз тухузва. Са шумуд

ра "Экспортер года" конкурсада приздин чакаяни къуна. Карханадин продукция, Россиядин региондилай гъейри, къунши ульквейрин агъалийрини рикл алас ишлемишзана. Абуру 0,5, 0,7 литрдидин къапара авай продукциядиз итих ииизвай. Лагъана къана, эвелдай Белиждин заводдин продукция Къазахстандиз, Узбекистандиз, Тажикистандиз, Азербайжандиз, гъатта Германиядизни рекъе твазвай. Урустадиз акси яз къабулнавай санкциониз килигна, продукция къецепатан

хана. Гыя и къильи килигна, карханади продукциядиз чакадин базарра, Россиядин къилин шегъерра ва регионра мұштерија газа ава.

Мижеяр емишар агақай сезондин вахтунда худуниз килигна, карханади продукциядиз чакадин базарра, Россиядин къилин шегъерра ва регионра мұштерија газа ава.

дай карханада исятда 50 касди зегъмет чугвазва.

- Алмаз Османович, гележегда гъиле авай кар гөгъеншардай планар авани? - хабар къуна за.

- Ава. Алай вахтунда чи карханади квалихазавай гъалдилай зун рази я. Гыя кар гъиле аваз хайитлани, авунвайдал рази хана ақвазайтла, квалихар къулу-къулук фида. Гъилевай йисуз чна пластикдин путулкайра аваз продукция ақындарды гаттуннава. Пластикдин путулкайра чкадал гъазурунин мураддалди чна тадаракар маса къачуна, пешекариз эверна, линия кардик кутунва. Гъасилзаяв продукциядиг патахъай рахайтла, чна йиса миллионни зур банка ақындарды, производство гөгъеншардай, чаз гележегда къве миллиондилай газа мижеярни компотар гъасилзаяв мүмкіншал жеда. Чна алай вахтунда квалихазавай тадаракар советрин девирдинбур я. Алай аямдин тадаракар маса къачун патал чаз гъукуматдин патай күмек гекрекава.

- Гъихътин күмек?

- Мижеяр худунин, компотар авунин карда гекрек жезвай цийи технологияр Европада, Китайдын ава. Абуру чакъ хайитла, гъасилзаяв продукциядиг ери са шумуд сеферда хакж жеда, харжазавай энергиядин къадарни - түмил. Гъаниз килигна, чна Республикадин гъукуматдин векилривай чаз лазим тир тадаракар лизингдай гун талабазава.

- И мұкъвара куль карханадиз РД-дин карчиилиин ва инвестицийрин рекъяй Агентстводин къил А.Хрюкин ва РД-дин экспортдин күмекзаяв Центрадин дирек-

тор Р.Абаскъулиев мугъман хъанвай. Абуру атунин мурад-метлеб вуч тир?

- Зун са шумудра и къве идарадизни фена, субъекттар авуна, карханадин квалихади кай ихтилатарна ва жуван тілан алай месзәлайрикай хабардарна. Эхиримжи сеферда чун гүрьуш хайила, абуру чеб, чкадал атана, карханадиз килигда лагъана. Гена сағырай, атана. За абуру чи карханада сейр тешкилна. Абуру чи мулкуниз, цехдиз, квалихазавай тадаракиз, гъасилнавай продукция хузва складдиз килигна, бязи мижеяр, компотар дадмишна. Санлай къачурла, абуру акурдад рази хъанвайди за къатана. Чаз гекрек тадаракин документация гъазурунин тапшу-

ругь ганва. Гила чун чарап, проектар түккүрнавай машгүль я.

Лезгийри луттудайвал, далудиҳ түмүрдин юлдаш галаширтла, и четин квалихазавай гүнгүз тұна, вилик тухуз Алмаз Османовича четин жедай. Юлдаш квалихазавай кайвани я. Абуру къуда веледдиз тербия гузва. Чехи гадади, недай-хъвадай промышленностдин рекъяй къелна, бұбадихъ галац квалихазава. Рушарикай сад университетдик, мұкъуди институтдик екесінава. Гъвечи гадади мектебда къелун давамарзана.

Келунин йисаз гъазур я

Патшамат МАГЬАРАМОВА

Эхиримжи йисара улькведа образованидин хилез къетен фикир гузвайди сир туш. Регионара цийи школаяр, ясли-бахчаяр эцигзава, образованидин идараира алай дөвирдин къулай шарттар тешкилдай жуяраба-жыре программамаар къилиз акъудазва. Лагъана къанда, цийиз күтүр къелемди беъгер гъун патал адахъ ташкын герек я. Аялни же-миятдиз хийр авай мадени инсан яз тербиямишун патал зегьмет чуугуна къанзана. И карда диде-бу-бади ва муаллимди къетен роль къугъазва. Улькведин, регионрин къивелайбуруни акъалтзавай несиллиз дерин чирвилер къачудай шарттар тешкилзва. И барадай къабул-заявай къван серенжемерийкай рахайтла, яргъалди фида. Амма виридалайни къилиндигу гузай чирвилерин ери хъсанди къун я. И кардилай аял-рин - гележедин пешекаррин савад-лувал аслу я. Пешекаррикай лагъайтла, - чи шеъгерарни райончар яшайшидин вири рекъерай вилик фин.

Мукъвара чун Къурагъа райондан шумуд школа цийика түккүр хъувунватла, келунин йисаз школаяр гъик гъазур хъувунватла, ЕГЭ-рин нетижаяр гъихъинбур ятла чирун патал муниципалитетдин администрациядин образованидин отделдиз мугъман хъана ва аин начальник **Махач ХАРИЕВАХЪ** галаз субъетта.

■ **Махач Гъажикъурбанович, Къурагъа районда алай йисан ЕГЭ-рин нетижаяр гъихъинбур хъана?**

- Ци района ЕГЭ вахкузвай 65 выпускник авай. Алатай йисара баллар бес къадар тахъана, ци къвед лагъай сеферда имтигъанар вахкай аяларни кваз, санлай къачурла, гъукуматдин сад тир имтигъан 88 аялди вахкана. Урс чалай ЕГЭ вахкай 61 аялдикай 58-даз хъсан баллар хъана, 3 аялдивай балларин герек къадар къазанмиш хъана, сада вахкай имтигъандин нетижаяр дузыз буряз гъисабнча. Вад аялди 80 баллдилай виниз къазанмишна. Мисал яз, Къурагъин 1-нумрадин юкъван школадин ученик Рамазан Гъажимегъамедова 94 балл къачуна.

Математикадай 50 аялдикай 48-даз хъсан баллар хъана. Лап хъсан нетижаяр къазанмишай аял-

рин арада Къурагъин 2-нумрадин юкъван школадин ученик Бахтияр Ражабов (74 балл) авай. Амай предметтрайни ЕГЭ-яр вахкай аял-риз пис нетижаяр хъанвач.

■ **Райондин мектебра цийика түккүр хъувунин къалахар гъи гъалда физика?**

- Келунин цийи йисуз райондин образованидин 24 идараиди 1671 аял къабулда. Абуруз чирвилер ва тербия 397 муаллимди гуда. Абурукай 56 - къилин, 69 сад лагъай категория авай ва 282 къилин образование авай муаллимар я.

Алай вахтунда райондин вири школайра ремонтрин къалахар акъалттарзва. Шад жедай кар ам я хъи, ци Къурагъин 2-нумрадин юкъван школа капитальнидаказ ремонт ийизвай программадик акатнава. Адан сергъятра аваз ремонтдин къалахар хъсандаказ къиле физика, къалахарин чехи пай акъалттарнава. Къведай йисуз капитальнидаказ ремонт ийидай программадик райондин 5 школа акатнава.

Муниципалитетдин къил Замир Азизован къаардад аласлу яз, махсус комиссия тешкилнавай. Комиссиядин членри 2-августдилай 12-августдади райондин школаяр келунин цийи йисаз гъик гъазур хъувунватла ахтармишна.

■ **Дагъустанда 2022-йис образованидинди яз малумарнава. Адан сергъятра аваз районда гъихъин мярекатар къиле тухузва?**

- Образованидин йисан сергъятра аваз райондин мектебра хей-

лин мярекатар къиле тухузва. Мисал яз, "Хай чалан лап хъсан муаллим", "2022-йисан хъсан муаллим", "Йисан хъсан тербиячи", 11-классда къелзлавай аялри фасасъат-диз дидед чалал шириар келунай тешкилзавай конкурсрин, "Чан алай классика" ва маса мярекатар къалуриз жеда. Райондин школайра чирвилер ва тербия къачувай аялри муниципалитетдин ва республикадин дережада аваз къиле физвай олимпиадайрана иштиракзва. Ах-цегъ райондин Хурутургин хъуре - химиядай, Стлан Сулейманан райондин Цмуриин хъуре - информатикадай, Къасумхуърел - физикадайни математикадай, Эминхуъре дидед чалай къиле фейи олимпиадайра Къурагъа райондин школайра къелзлавай аялри иштиракна ва абуру къенкъевчи чаярни къуна.

■ **Келунин йис гаттунайла, аялрин диде-бу-байрик ктабрин патахъай газаф къалабуух акатнава. Мектебра бес къадар ктабар авани?**

- Райондин школайрин 90 процент ктабралди таъмин я. Бес тежзвай ктабрин патахъайни чна талукъ идараириз чарап-цлар рекъе тунва. Ктабар хтун вилив хъзваза. Предметтин муаллимикай рахайтла, Хурухуърьун школадиз урус чалан ва математикадин, Штулрин ва Усарин школайриз къецепатан чаларин муаллимар гекрэваза.

Келунин цийи йисуз образованиеин идараирхъ мадни еке агалкъунар хъурай.

Агъа Стлан-Къазмайрал эцигзай цийи школадин заказчик "Даг-сельхозстрой" ГКУ, пурдатдин карханани "Дагсвязъинвест-1" ООО я. Школада 460 аялдиз чаяр жеда.

Капитальный ремонтрин къалахарикай рахайтла, Къасумхуърьун 1-нумрадин юкъван школада (1 ва 2-мертебаяр), Къулан Стланприн юкъван школада тарсар гузай корпус, Цийи Макъарин юкъван школада 2 корпус, Цийи посолоқдин юкъван школада 1 корпус ремонт хъйида.

Н.Абдулмуталибова лагъайвал, образованидин объектар эцигун ва капитальнидаказ ремонт хъувун РД-дин Къил Сергей Меликован ва Гъукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимов къетен гъузчивилик ква. Ам нубатдин се-ферда райондиз атунни гъам эцигунрин, гъамни ремонтрин къалахарал гъузчивал артухарунихъ, къалахарин еришар йигинаруннихъ, амай кимивилер арадай акъудунихъ газл алакъалу я. И рекъерай Нариман Абдулмуталибова райадминистрациядин ва пурдатдин организацийрин пешекарриз тапшуругъар гана, абур къилиз акъудун вичин гъузчивилик кутунвайди къейдна.

Гъузчилийк ква

Хазран Къасумов

И мукъвара Дагъустан Республикадин Гъукуматдин Председательдин заместитель Нариман Абдулмуталибов Стлан Сулейманан райондиз къалахарин рекъяр мугъман хъана. Райондин къил Сайд Темирханов ва администрациядин жавабдар пешекарарни галаз ам "Образование виликди тухун" госпрограммадин "Мектебрин образо-

Чи мухбир

Дагъустандин мектебра тамам ремонтар къиле тухузвай гъалдиз талукъ яз алтай хемисдиз РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимован рөгъбервилик кваз къиле фейи совещанидал веревирдер авуна.

Алай вахтунда "РД-дин школайрин образованидин система-яр цийикла хъувун" проектдин сергъятра аваз 191 мектебдин 210 дараматда ремонтдин къалахар давам жезва. И хилез санлай 3 миллиард манат чара авунва, 1,4 миллиард манатдихъ алай аямдин тадаракар ва мебель маса къачунва.

А.Абдулмуслимова къейд авуравал, республикадин 12 мектебда ремонтдин къалахар лап яваш еришралди къиле физва. Къилди къачуртла, келунин цийи йис гаттундади Акуша, Ахъчэй, Леваша, Цумада, Шамил районра ва Махачкъала шегъерда ремонтдин къалахарик гъерекат күхтунин гереквал авай мектебар ама.

Премьер-министрди ремонтдин вири къалахар вахтунда күттэгъинин гъакъиндай РД-дин Къил Сергей Меликова гайи тапшургъяр къилиз акъудун лазим тирди ва гъэр са муниципалитетдин рөгъбердин хиве жигъетдай жавабдарвал гъатзавайди рикъел хана.

Саки акъалттарнава

Келунин цийи йисуз Дагъустандин мектебриз 450 агъзурдай газаф аялар фида. "Аялар патал 1-сентябрь - Чирвилерин югъ - халисан сувариз элкъуюн чун патал газаф важибу я. Аялар алай девирдихъ галаз къазвай, цийи хъувунвай мектебриз фин патал чна алай аслу вири крар къилиз акъудна къанда", - лагъана А.Абдулмуслимова.

Икъван чавалди къиле тухванвай къалахарикай галай-галайвал РД-дин образованидин ва илимдин министр Ягъя Бучаева малуматар гана. Къейд авуравал, муниципалитетриз ракъурнавай таъкъатрикай 2 миллиардни 36 миллион талукъ рөкъериц серфнава, яни ремонтрин къалахар 77 процентдин тамамарнава. Чара авунвай таъкъатрикай муниципалитетриз 607,8 миллион манатдикай гъеле менфят къачунвач.

"Ишлемиш тавуна амай таъкъатри ахътин йикъал гъизва хъи, къу (муниципалитетрин - авт.) пурдатчияр чин рабочийиз гудай пул авачиз амукъзва, абурун патай чав шикъатарни агакъзва. Гавилий тади гъалда технадзордихъ галаз санал и меслэйлар гъялун, тамамарнавай къалахадай гъакъи гун лазим я", - лагъана Я.Бучаева.

Министрдин гафарадли, ремонтдин серенжемар къилиз акъудунин жигъетдай вири школайрин гъазурлухвал 95 процентдиз барабар я.

Видеоконференц-алакъадин къумекдади Абдулмуслим Абдулмуслимова винидихъ тъварар къунвай райондин къилерин докладрихъ яб акална. Махачкъаладин мэр С.Дадаеван гафарадли, шегъерда гъазурвал акунин къалахар тамамдиз къилиз акъудна акъалттариз таъхунин къурхулувал авай 2 мектеб ама - 39-нумрадин лицей ва 28-нумрадин гимназия.

Мисал яз, бязи мектебра, ремонтар ийидайла, алава къалахарни пайда хъжезва ва ида энгелвилерал гъизва.

Чирвилерин йикъан гъазурвилер

И йикъара Мегъарамхуърьун райондин администрацияда къиле фейи АТК-дин нубатдин заседанидал Чирвилерин йикъаз гъазур хъунин меслэни веревирдна. Гэгэньен мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Р.Жафарова, райондин къил Ф.Агъмирова, Россиядин ФСБ-дин сергъятрин рекъяй Дагъустанда авай управленидин начальник А.Карпенкоди ва маса вилик-къилик квай векилри, жавабдар къуллугчийри, депутатри иштиракна.

Райондин рөгъберди къайдаяр хъдай органини чадин са-моупрленидин векилри терроризмдиз акси серенжемар къа-булунин карда санал къалахунин чарасузвал къейдна. Гъа са вахтунда къенин дэвирда пайда жезвай тапан малуматрихъ газлни женг тухун рикъел хана.

Чирвилерин йикъан мярекатар тухудайла, образованидин объектар терроризмдикай хъунин, жемиятдин хатасузвал, къайдаяр хъун таъминарунин гъакъиндай полициядин начальникдин заместитель С.Селимова доклад авуна.

Заседанидин вахтунда Рамазан Жафарова хърерин къилеривай вири мектебриз улакъяр авани-авачни, абурун талукъ тэхсомтр авунвани-авунвачни хабарар къуна.

Билбил-Къазмайрин хъурьун администрациядин къили мектебдин дарамат авариядин гъалда авайдакай хабар гана. Райондин къили малумайривал, и хъуре цийи мектеб эцигна күттэгъинин месэлэх хциди тирдакай РД-дин Къил С.Меликовазни хабар гана ва гъузчивилик кутунвай.

Эхирдай Р.Жафарова райондин АТК-ди тухванвай къалахадиз санлай развилил къимет гана.

Игтияж авайбурун къуллугъда

Дашемир ШЕРИФАЛИЕВ

Малум тирвал, эхиримжи вахтунда РД-дин гъукуматдин, къилди къа-чуртла, зегъметдин ва яшайишдин ре-къяя виллик финин министр Абдурагъман Магъмудован къетлен гъзвичилик кваз, чайрал жемятдиз яшайишдин рекъяж къуллугъар ийдай централрин (КЦСОН) къвалах Ра-дин 2013-йисан 28-декабрдиз къабулай 442-нумрадин "Об основах социального обслуживания граждан в Российской Федерации" къанундив къадайвал тешкилава, коррупциядин гъерекатрин виллик пад

риз къумекар гунал ва садни яшайишдин тади къумекдин къуллугъарал маш-гъул я.

Материалринни алатрин базадикай, зегъметдин къулай шартларикай рахайтла, шикаятдай кар авач: герек тир вири алатрапдинни тадараракралди таъмин я. Гъафтеда киш, гъяд йикъар квазиз, амай йикъара 32 касдиз түүн-хъун гудай, абуруз гъакл чеплай алакъдайвал спортал машгъул жедай (гъар жууре тренажёрап авай спортзат ава), гъакл психологдин, юристдин ва герек маса къумекар гудай мумкинвилер ава. Централдин прокатдин пунктунаш игтияж авай набутриз пулсуздаказ маҳсус хо-

къуллугъар къвалин шартлара ийизвай хилен бинедаллас "Халкъдин милли культурадин ва яратмишунрин чеш-мейриз дикъет" ва яшайишдин тади къумекдин хилен бинедаллас "Чехи яшарин гражданриз ва набутриз меди-цинадин тади къумек". Са гъыхытин ятланы бедбаҳтилини душузышик ака-тунин, набутвилин ва чехи яшарин не-тижада чипвай чихъ гелкъвез тежез-вай къилдин касар, гъар жууре себеб-рики яшайишдин чечин гъалара гъат-навай хизанар ва гъаклни наркоманар, ичибазар, игроманар ина къетлен къа-юмвилек кутазва.

- Гъажегъя Жабраилович, идарада мумкин тир коррупциядин виллик пад къадай, агъалийриз яшайишдин шартлар хъсанардай, абурун игтияжар хусуси къуватралди таъминардай мумкинвилер тешкилун патал къуне гъыхытин серенжемар къабулзава?

- Коррупциядин акси серенжемрин сергъята аваз, чна колективда мумкин тир гъар жууре чурукъарни шартлай месэлээр алудунин мураддалди "О конфликте интересов" твар алай къалахдин цийи къайда къабулнава ва адахъ галаз вири къуллугъчияр танишарнава. Коррупциядин акси комиссиядин къурулуш цийи хъувунва. Яшлубурун набутриз чайрал - къвалера яшайишдин рекъяж ийизвай къуллугърин ери ахтармишдай комиссиядин къалахни къайдадик кутунва. Къуллугъчийрин гъар йикъан къвалах къа-лурзай журналар гъзвичилик ква.

Ахтармишунрин нетижада са куль-турь вахтунда чип яшайишдин къуллугъар талуку тушир 20 кас дузыздад акудна ва абурун чекадал гъакъикъатдани игтияж авайбури тайинарнава. Игтияж авай агъалийриз яшайишдин рекъяж къуллугъар авунин чи вири къалахдин гъахъ-гъисаб жемятдиз ачу-даказ акун патал централдин официаль-ный сайтда, соцсетра - "Телеграм", "Одноклассники", "ВКонтакте" - чапза-ва. И кардал къилдин пешекар маш-гъул жезва.

Иситда чи виллик квай месэла яшайишдин къуллугъар гъакъикъатдани абурухъ игтияж авай касарив тамам-виледи агакъарун я. И карда чна хур-перин, иллаки чекадал чи къуллугъчияр алачир Калукрин, Хкемрин, Чепе-рин хурперин администрацириявай къумек тълабзава...

Гъажегъя Зугърабов РД-дин Халкъдин Собранидин депутат
Мегъамед Алихановах гала

къаз алахъзава. Ахтармишунрин нети-жада Махачъкала, Дербент шеgeррин ва са жерге районрин централрин ди-ректорар дегишарнава. Мукъвара чун Ахцеъя райондин КЦСОН-дин мугъман хъана. Ди-ректордин везифа яра ина исят-да Гъажегъя Жабраилович ЗУГЪРА-БОВА къиле тухузва.

Централдин колектив 114 касдикай ибарат я, абурукай 65 касди яшлу ва набут 600 касдиз къуллугъзава. Цен-трада игтияж авайбуруз гъар жууре-дин къуллугъар авунин 6 отделение - хел кардик ква. Абурукай пуда яшлу ва набут кса-риз абурун къвалера, сада игтияж авай яшлубурун набутриз йикъян береда централа къуллугъза-ва (түүн гузва, рикл аладардай краарал машгъуларзава). Мад са отделение, чайрал фена, гзаф аялар авай хизан-

дунокар, коляскар, костилар гузва (ихтилат кватай чекадал лутын, къвале-ра лазим тузи гъа ихтин шеяэр амай душузыша абурун централдин вахкай-та хъсан я).

Гъ. Зугърабован гафарапди, 2022-йисан сифте паюна Ахцеъя райондин КЦСОН-дин коллективди районэль-лийриз 109671 къуллугъдин игтияж авай 1343 касдиз, гъа жергедай яз, 263 аял-диз гъар жууредин къумекар гана.

Централа кардик квай вири хиле-рай къуллугъар хъсанаруних гала-санал, ина мушшетирийин мумкинвилерин дөрөж хажунин, яни абуруз алапа къуллугъар тешкилунин мурад-далди, финансрин алата тақъатар жөлб тавуна, инновациядин цийи къве-технология тешкилнава: яшайишдин

Вахкун тавур бурж

(Хъайи кар)

М.ИСМАИЛОВ,
зегъметдин ветеран, пенсияда авай муаллим

Къарабег гададиз свас гъунин къайгъура авай. Свасни це лагъанвай. Мехъер авуниз герек зат-матни къачунвай. Амма тек са якъун къайгъу ийиз хъанвачир. Адаз са нивай ятланы Мирзemetaz (Тварар дегишарнава) якла-чларче авай, пуд йис хъанвай жунгав авайдакай ван хъана. Ам пакадин юкъуз жунгавдин исесидин патав фена, гададиз мехъер ийиз къланзайвайдакай, яни вичин дерди-гъалдикай ихтилатна. Жунгавдин къиметдин патахъай гъуҗетар, рази тахъунин ме-сэлээр яргъал фенатлани, абуру къведни са гафунал акъваз-на: жунгавдин къимет 175 агъзур манат хъунин разивиле-атана. Мирзemetaz вичин кефини пайгар туш, мехъерик иш-тиракиз жедач лагъана, вичин патай мергъяматлувал авуна - жунгав 174 агъзур манатдих маса гунал рази хъана.

Мехъерин дердиярни вири агатна, югъни тайин хъана. Гададин бубадиз мехъер гурлуди хъун патал хууре авай банкетдин къве залдикай вири терефрихъай бе-зетмишнавай залда межлис къиле тухун хъсан акуна.

Мехъер меслят хъайи юкъуз башламишна. Адет хъан-вайвал, мехъерин исесидин, свас гъизвай гададинни сусан тъварарихъ ақалтлай хъсан келимаяр лутуудайбур, къуль-лер, шадвилер авунар яргъалди хъана. Мехъерин межлис къутягъ хъайи пакадин юкъузни мехъерин исесидин къвала-я къевзай гъарай-вургъайдин ванерин тум-къил авачир.

Жунгавдин сабурлу исесидивай сифте сад-къве гъафте-да мехъерин исесидин патав физ жезвачир. Къве варз алат-на, эхирни ам, пул вахкун фикирда аваз, Къарабеган патав фена.

"Мехъерин буржар алама, пул гъатайла, за атана вав къвале бурж вахкуда", - лагъана, Къарабега Мирзemet секи-на, къвализ рекъе хтуна.

Гъафтеяр, варцар, са йисни атана ақъатна. Мирзemetан къарадини пулучнин патахъай гъуль-түвек секинвал вугузва-чир.

Са йисни зур алатаилья, Мирзemet мад мехъерин исесидин патав фена.

- Са йисни зур вахтни алатна. Бес пул вахкун фикирда авачни? - хабар къуна Мирзemet.

Къарабега Мирзemetaz ихтин жаваб хганы:

- Жунгав за түүнч, ам хуурун жемятди, патай атай мугъманри түүнч. Вуна фена пул гъа-бурувай вахчу-

Япарихъ ихтин гъзлемиш тавур гафар галукай Мирзemet алай чекадал къах хъана, вуч хъийдатла чин тийиз амукъна. Эхирни ам, курпашман яз, къвализ рекъе гъат хъувунна. Ам, къве гъилив къил къуна, къарадиз вуч жаваб гудатла, низ аз-ферзэ ийидатла чин тийиз, ийир-тийир кважына, язух къведай гъалдиз атанвай.

Ина аламат жедай вуч кар ава къван? Бес алай девирда ягъсузар, лутуяр, небетар, гъарамзадаяр тыймил гъалтзава-ни? Абурун къадар югъ-къандавай гъаф жезва. Гъавиля абу-рун рекъер агалдай серенжемар къабулун чарасуз я.

Абдулашим Гъажимурадов

"Лезги газетдин" алай йисан 30-нумрадин 9-чинай, гъуремтэл къелзайвай, квев зи шел-хвал агакъай-вал, Дағъустан Республикада авай Пенсийрин фондун-и 2-сефер яз, 9 йисалай, 2020-йисан 14-январдиз ханвай жавабдай аквазайвал, 2011-йисан 1-август-дилай 2014-йисан 31-июлдади Пенсийрин фондуниз ганвай взносрин къадардиз килигна, пенсия артухар-нава.

Дугъриданни, 2014-йисан июлдин ваца пенсия - 13 225, августдин ваца - 17 269, сентябрдилай 13 492 манатдин къадарда аваз ганва.

Гъайф хъи, къулайсузал къулайвиле рикъелай алуда лагъайвал, жув къвалахдик квайла, пенсияни, мажиби гъилиз къевзайвайла, дуъз лагъайтла, югъ-къан-давай хжак жевзай базардин метягърин - шейэрнин дарманин къиметрийе са артухар хъанч... Вири улькведа ава къван и баъжалав лугъуз, сабур гузай жува-жува. Амма гила, школада къвалах техжедайла, дуухтурри меслят къалурзавай къван дарманир пул бес тежевайла, Махачъкалада адвокатрин палатадиз и агъвалатдикай хабар гайила, заз адвокат Абдурагъманов Сабир Тагъиевича къумек гана.

Ада суддиз расчетарни галаз арза рекъе тун. Лагъана хъи, 2014-йисан 1-январдилай 2020-йисан 1-фев-ралдат къван къвалахзама-чири пенсионердин пенсия-дин къадар 20 534,45 тайнарна ва 2011-йисан 1-ав-густдилай 2020-йисан 31-июлдади Пенсийрин фондуниз зи патай атай взносриз килигна, 2014-йисан 1-августдилай артухар пенсиядин къадардай 78 112 манатни 88 кепек вахкун Россиидин Пенсийрин фондунин Дағъустанда авай отделение мажбур ийин. Амма Мегъарамдхурун райондин судди за авур талаб-бун къилиз акъуднач. Дағъустан Республикадин Вер-

Гъакъикъатдин

геле

ховный суддиз шикаят авуниди Мегъарамдхурун райондин суддиз месэладиз 2-сеферда, 2020-йисан 2-декабрдиз, кихлигун эмирна. Мегъарамдхурун райондин судди 2020-йисан 9-июлдиз акудай къа-рар къуватда тун: 78 112 манатни 88 кепек вахкун тийин ва пенсиядин къадарни 2020-йисан январдилай 15 990,93 тайнар тийин.

Вучиз? Зун Россиядин ватандаш тушни, талуку тушни заз адан Конституция, ГПК (Гражданский про-цессуальный кодекс)? Къекъвена зунни и рекъера... Дағъустан Республикадин Верховный суддин апел-ляционный инстанцияди вичин определенира (2014-йисан 5-февралдиз 2021-йисан 10-марта дай аку-дай) Мегъарамдхурун райондин 2-суддин къа-рар къуватда тун. Региондин 5-кассационный суд зи ме-сэладин гъакъиндай вичел Мегъарамдхурун рай-суддай майдин ваца агакъай шикаятз 2021-йисан 14-декабрдиз килигна. Нетижада Россиядин Пенсийрин фондуниз атанвай взносриз къадардиз килигна, къевзай къадардилай артухарна таганвай пенсия-дин къадар вахкун тавун ван гъакъикъатдани къвалах тежизвай пенсиинердиз къевзай пенсиядин гъахъ-гъисаб дуъз тахвунин къа-рар къуватда тун.

Зун Дағъустан Республикада авай Силисдин комитетдин управленидин рөгъбердин заместитель Бала-шов Егор Сергеевич къабулайдалай къулух РД-дин Пенсийрин фондуну 2021-йисан 21-апрелдиз 418-нум-ра азах рахкурнавай жавабда къейднава: "На 01.02. 2020 года вам без учета индексаций выплачивалась пенсия в размере 15 990,93". Къейд ийин хъи, пенсия-дин гъа и къадар зи адвокати гъазурнавай расчетра-ни къалурнава.

Зад РД-дин Пенсийрин фондуну 2020-йисан 14-январдиз рахкурнавай жавабдай аквазайвал, 2014-йисан 1-августдилай артухарнавай пенсиядин къадар - 17 269 манат виллик квай пуд йисуз Пенсийрин фондуниз атанвай взносриз килигай гъакъи я. Вични 2011-йисан 1-августдилай 2014-йисан 31-июлдади гъуку-матди заминламишнавай. Ам 2014-йисан сентябрдилай тыймиларнава. Гъа и кардиз, вучиз ятланы, я Мегъарамдхурун райондин, я РД-дин Верховный, я умуми юрисдикциядин региондин 5-кассационный судри лазим тир къимет ганач. Я зи ходатайствони садани къабулнав.

Россиядин Пенсийрин Фондунин РД-да авай От-деленидин къвалахдик гъазчывал тухувай общест-венний приемныйдай, 2022-йисан 17-июндиз зун и ши-кайт газ къабулнатлани, гъелелиг жаваб хтанвач. Чка-дал хъфена, хабар хъурула, ихтин жаваб хганы: "Сен-тъярдиз хъша, къуна къабулай кас отпускда ава. Жа-вабни гъам хтайла гъазур жеда..."

Нетижада зун Конституцияди заминламишнавай ихтияррийе магърумнавай гражданиндиз элкъенва. Гъакъикъат, гъахъвал авай затл я. Гъеле къекъвемза...

Бикеханум АЛИБЕГОВА

Лацу дульгуър

Сифте вахтара межъерин юкъуз сусан кылел лацу дульгуър вегъена, гъульпун квализ рекье твадай. Амма гила лагъята, сусарин арада Европадай гъизвай “фата” сейли хънва. Михъз рикелай алатнава лацу шал, лацу дульгуър, лацу келегъя - леке алачир михъвилин пайдахар...

Лацу дульгуърдин тъар са цил са къйгъу я гъульпун квали. “Къалмакъал хъйтла, са цилиниз тъвал ягъя” - лугъудай сусахъ галай енгеди. Яраб лацу дульгуър алачир михъльпун физвайвиял я жал къенин йикъара сусар къулухъ элъвэзвайди?

Лезги къуль

Фад вахтара хуре, квали эцигна, мел авурла, хизанда хва хъйила, женгера гъаливал къачуна хтайла, итими, гъилер хжажна, майдандал экъечи, цававай чалагъяни хъиз, элъвэз-элъвэз зурба къульдердай тир. Межлисдани зурне-далдам язавай устларини съльбуру маъкамралди вири халкъ гъейранардай. Ширин къати манийрин сесер вири Лезгистандиз чидай.

Хабар нивай? Хабар Яргундавай Миримавай. Къульлерал рикл алай Мирим, зурнедин ван хъйила, къунши хурьуз атаналдай. Межлис башламишайдалай къулухъ Миримин къуль ийиз эгечнандай. Жегылдин къульнунал ашука хайи итими, къвачел акъвазна, кап ягъиз башламишна. Далдайрик чуныхъ хънвай, чина фите тунвай рушарни кваз, са камунин вилик атана, Миримаз тамашиз хънандай. Са руш, акъвазиз тахъана, межлисдин майдандал, Мириман вилик пайда хънандай.

Итимар сифте мигътлер хъана, ахпа хъел атана, гапурап акъудна, рушал тепилмиш хънандай. Гъя и арада устларини зурне-далдам генани кевиз ашкъидалди яналдай. Руша лагъята, Миримахъ галаз, акъваз тавуна, къуль ийиз хъана. Абуру къедани акъваз гъулзелдаказ къуль ийизвай хъи, хъел квай итимрин тъилье авай гапурап чилел аватналда. Гъулзелвални шадвал гъалиб хъана ва жеғылар, жүйт-жүйт хъана, къульер ийиз эгечнандай. Гъя икъ гъанлай къулухъ, чи арадиз чи лезги къуль - “Лезгинка” атаналда.

Ахварайни як аквазва

Рагъандихъ, гъаятда авай секуьдал ацука, къунин-кунши папари чин гъал-дерт ахъайиз, гъинай вуч жагъанатла лугъуз, субъетарзавай. Абурун рахунрай за къатлайвал, эгер пакамахъ лап фад туквенра къекъвейтла, са вуч ятланы анай гъятун мумкин я. Гъя ихътин фикир къиле аваз, зун фад ксан...

Заз ахварай аквазва, зун туквендин агақына. Амма адан ракларал чехи тълпар алай. Са касни аквазвач. Зи вилик бейхардиз НЛО пайда хъана. Анай са дишегъли эвичи на ваз вичихъ галаз атун теклифна, чин чакад вуч кланаватла, вири вахкуда лагъана. Зани къилихъди вегъена.

Сифте чун са иер тълпал ацука. Анал серес суфраяр ачуна, чаяр, шуърбетар, неклер, ширинлухар маса гузай. За и неметрин дад акуна, ахпа жуваз кълни затл-матл къачуна. Маса чкадал къаб-къажах алай, дезгейрал, къатара тұна, пек-партал эцигнава. Абурукайни за жуваз кълни-такъан къачуна, сумкада тұна. Мадни са еке майдандал яклар маса гузай. “Гъикъван як кланаватла, зақаз це”, - лагъана са дишегъли даз. Зани заз къандай къван як зақаз гана. НЛО-ди зун цаварилай чилерал, чи къапудал хъана. За маса къачур шейэр завахана, дишегълидии лагъана:

- Гъулзелиша, зун якни гваз са тимил вахтунилай ви патав хъведа.

Зун шейэрни гваз хъфена, архайндиниз квали ацука. Са арадилай зи япарихъ зенгинин ван галукъна. “Як гваз хтана” - лагъана фикирзавай зун ахварай аватна. Зенгинин ван мадни типар хъхъана.

Ахварин хиялдик кваз, зун тадиз ракларихъ фена. Анихъ галайди зи къуншидин паб тир, вичиз са тълб запун тълабиз атанавай. Зун гила михъз ахварай аватна ва заз гъайни хъана: им анжакъ ахвар тир къван. Чара атлай зун затл-матл гъятатла акваз, мад пакамахъ фад туквенра къекъуниз мажбур хъана.

Суварин савкъат

- Я Бегъруз, я итим! Ваз чизвани, пака чи, папарин, сувар тири?

8-Мартдин сувар! Зун гила къванни къуншидин папан вилик акуз тамир. Ада заз гъар сувариз вичиз гъульпуг багъишай савкъатар къалурзана, зи савкъатрик хабар къаз, зи чинар яру ийизва. Күрелди, къе вун савкъат гвачиз квализ хъведа! - буйругъ гузай тегъерда лагъана, паб квалихал фена.

Бегъруз фикиррик акатна: “Яъ, за папаз вуч савкъат къачуда? Агъ, рикел атана, ихътин кратин устлар Алияр я. Гъадахъ галаз меслятна къанда”.

Ам Алияран патав фена ви ада зин дерт ахъайна.

- Гъа..ъа..ъа... - хъурена Алияр Бегърузан ихтилагдал.

- Яда, вуч савкъат авайди я, къачу са хъсан атир. Чи патав гвай туквендин хъсан, гъар са дишегълидиз хуш жедай ати-рар, яни дуихияр, хканва.

- Духи? Ваъ, ваъ, дуст кас, виже къведа! Са цүд иис идалай вилик за ада зи азиз дишегълидиз” твэр алай атир къачунай, амма ада заз дишегълидик вичик тлебии атир, назиков хъун лазим я лагъана, атир авай шульше пенжердай вацлар гадарнай, - лагъана Бегъруза.

- Дишегъли аку, атир тақландай, - сарарикай хъиз мурмурна мад Бегъруза.

- Ятла вуна ада зи къапарин са сервис къачу! - меслятна Алияра

- Къапар, къапар герек туш, адан гъил пары заланди я къапарал. Вичиз са күс гъяз татайтла, абур са гъафтеда бес я ада! - лугъузва Бегъруза.

- Бегъруз, жуван папас цуквер къачу! Мад ваз вуч къалурдатла, лугъудатла, заз чизмач, - лагъана Алияра.

Пашмандиз хъфей Бегъруз шегъердин гъар са туквендин физ, экъечи, атана югъни мичи хъана. Амма ада заз кутугай савкъат жагъанач. Садлагъана адан рикел ЦУМ геждадли ахъаз амукъдай хтана. Бегъруза ЦУМ-дихъ ери-мишна. Парь, автобусар вуч явашдиз физва, таксияри лагъята, шегъердин мугъманрив ацланва. Эхирни ЦУМ-дин ракларив ақъатай Бегъруз къаравулди къенезни ахъайнач. Сядин къуль хъанвай.

Къавачер гъулгъуль хъанвай Бегъруза са геренда ракъун рекъин вокзалдик фин фикирдиз къачуна. “Анал къарийри-вай са күнчл гатфарин хъсан цуквер къачуда, ам зи папаз виридалай багъа савкъатни жеда”, - фикирна ада.

Амма вокзалдай амайбур, бахтунай хъиз, анжакъ беневшай тир. Геждадли шуткъулык тийир, яргъалди атир гудай беневшай...

Бегъруз цукверни гваз квалин ракларив агақъайла, ий-фен сядин цикъвед хъанвай. Рак ахъайиз алахъана, амма ам къене патай агалнавай. Эхирни Бегъруз дегълиздида авай кроватдал ярх хъана.

Ийфиди Беневшани ксанвачир, ада Бегъруз гынинъ алатнаватла лугъуз фикирар ийизвай. “Агъ, за вуч къелетна! Атлай зи мез, къуншидин папан сивиз килигна, зун зи багъа Бегърузавай хъана хъи” лугъуз, Беневшадин вилерай хтар хътин ири накъвар авахъиз, ам шехъзай. Шелдин ван галукъай Бегъруз авхварикай уях хъана ва гъя и арада, раклар ахъайна, дегълиздиз атай Беневшадиз, гылеле назик беневшай аваз, кроватдин кыле ацунашай Бегъруз акуна. Хвеши хъайи Беневшади, “азизди, багъышламиша, зи суварни вун я, зи савкъатни” лагъана, вич гъульпун савкъатдилай рази тирди къалурна.

Беневшай бахтлу тир ви адан гъиле авай беневшайрал пакаман сифтегълан нураг къугъазвай.

Лацу яйлух

Чи хурупун рушар рагъандихъ, квартар къунье къуна, явш-явшадиз булахдал фидай адет авай. Гъар са квартел гъузел нехишралди рушан тъвар къуневай. Квартар эцигна, чун са далдадив чуныхъ жедай. Анал чна хуш субъетар ийидай. Гъя и арада хурупун жегъипри гъулзелишдай ви атана чизи иер акунай рушарин квартарин къуннерик чин лишан яз къалурдай лацу яйлух кутлундай. Яйлухдикни къве туб къанивили чар жедай.

Амма зи квартин къуннерик садани лацу яйлух кутлуннай. Гъавилия зун хайи хурия экъечи, шегъердин фенай. Гъайиф хъи, заз геж чир хъанай зи квартин кутлуннай лацу яйлух гару мөртейрин чумуррал тухвайди. Ивидин накъвар хъиз, лацу яйлухдай абурун мижендин стаплар чылганвай. Лап геждадли эвернай заз чумуррал күл-кусри, яйлух юзуриз. Гару явш-явш зи яйлух, сифте мутьуббат, күс-күсна гадарнай...

Эхиримжи гаф

(Новелла)

Цава живедин цвереклар къугъазвай. Варцел атана къульд ақъвазнавайди аквазва. Зунни Жанисат туквендиниз физ экъечи. Хурупкай, кваликай субъетар ийиз-ийиз, чун паркунин акътана. Гъя и арада чи вилик къилелай квалил къуан чулен шаршавар галай яшлу дишегъли пайды хъана. Къилиз янавай чалмадик хкатнавай батлан пелелай виниз хаж хъувуна, ам цуквал ацука. Вилер, чиляй тълев дегълиздай тир, са чкадал алкъланвай. Чина авай бирисар агаж жез, абуру дишегълидик фикир мадни хчи ийизвай. Ахпа мукъофиди къежей чилелай кап алтадиз башламишна. Са квехъ ятланы къекъзвай адан яхун яргъи гъавилерик пешер-къалар веңкъиз ванзай. Дишегълидин тупларин риклерай иви авахъзай, авар гъаларай, туплар са гынинъ ятланы галукънай хътиндай тир. Къурай пешерал яру лекеяр аламукъзай.

- Хала чан, вич квахънава? - хабар къуна Жанисата, дишегълидиз мукъва хъана.

Дишегъли ада зи тамаша, амма жаваб ганач. Чунни адан гъавурда гъатнай. Дишегълиди, анжакъ туплар къалурни, “хва, дяве, свас, туплар, квахъна”, - лагъана, вичин фикир давамна. Чун ахпа гъавурда акурвал, адан авай са хва вичин къалини рушак лишан кутур лагъана, дидедив гимишдин туплар тұна, дядевиз фенай. Хва хтана. Эхиримжи аманат яз хвейи туплар ингъе квахъна.

Чилел акваз-такваз жив ацука. Живедини рапрап гузай. Яшлу дишегълидизин ада жезвай хъи, гуя гимишдин туплардин рекъ-рекъ гузай.

Инсандин тупларин жив цуурурзана, амма туплар жагъизвай. Ингъе адан вилер маса күнтүннал физва. Ада къве гыил-

ни гъанихъди яргъи ийизва, на лугъуди, туплар гъаник ква. Шаршаври чилелай жив михъзана, къурай туплар живедал алкъизва. Дишегълидин нефесди күнтүннал алай жив цуурна. Ам геждадли ада зи тамаша амукъна. Ахпа сивий “Сур-р, су-р” гаф ақътана.

Гъульпунай, чун гъавурда акурвал, дишегълидиз и гъевчи күнтү, аманат яз, туплар тұна, дядевиз фейи вичин хъчин, вахтуни лап гъвечи авунвай сур хъиз тир.

Зи къумрал аялвал

Зун мус зи хайи хуруп кътлайтлани, ам гъина чуныхъ хана аматла лугъуз, аялдин шехъна алатай ван хътин зи аялвилхъ къекъведа.

Садра заз зи къумрал аялвал чи квалин вилик квай хулан къереҳда къарадин “хъалпахар” къугъвадай чепедин бендинал аламайди хъиз хъана. Зун анал фена. Амма зи аялвал хулан къереҳда къугъвазвай аялри къақұднавай...

За фикирна, белки, аял вядеда жува зирингиз чукунгар авур хайи вацлун къереҳда ама. Вили шим квай хъипреп-рин юкъва чуныхъ хъанвата... Зун вацлал фена, ам акунал зун гзаф шад тир. Вацл, гъя виликдай хъиз, зарбид ахавъзай. Къер лагъята, ада, чузыкъна, вили авунвай. Инлай-анлай, гъя виликдай хъиз, цихъ галаз жент чуғуна, аламай еке къванерни аквазвай. Бязи күл-кусни агалтна, абур лал тир. Нұйқерини, гъя виликдай хъиз, лув гузвай. Са гафуналди, зи вилерик аялвал хтана ақъвазна. Амма завай адап лепедик къваннин экъечи зи хъанч. Низ чида, гъи селди ам гъи ярғарази тухвататла.

Хуре межъер ава, зунни хтана ви межъерик. Межъер! Зун зи аялвал, еке шүрдедиз клас ягъиз, межлисдиз тамашадай чөредел алатла лагъана, пек-партал дегишина, межъерик фена, къавал хаж хъана. Къавун чөре гъа сифтедай хъиз сағъ я. Гила анал аялар ацука. Вири кратал мянгътед жедай зи аялвал заз инайни жагъанач. Низ чида, гъи селди ам гъи ярғарази тухвататла?

Са сеферда за фикирна, белки, зи аялвал за бадедин хърак ціламар тухвай күнчеда тунватла? Иней, гъя гъвечи чавуз зун хъиз, къавал тай тушир чехи калушарни ала, са гъиле ціакулар, мұлкүб гъилен цуру нек авай къаб ава, гъвечи рушар физвай. Заз зи гелер жагъаначтлани, ая

Азиз МИРЗЕБЕГОВ

*Дүнья театр я, малум я и кар,
Артистаря вири: шитмар, папар.*

У. ШЕКСПИР

Дүнья театр я, сөгнедиз адан
Къvezva агъзурралди гъар юкъуз
инсан.

Атай хыз, хъфинни ийизва абур,
Авай туш садахьни къарайни сабур.

Къvezva, алатзава йисар, девирар,
Ятлани хъжезва дүньядал тикрар

Алатай девирринг небгет амалар,
Хайнвал, пехилвал, усал къвалахар.

Схади схадал хажзама гъил,
Дегиш хъянвач ерли Гъабилни
Къабил.

Юсуф¹ рекъер хъз, сефил я
Кенан²,
Къит хънва дүньядал намусни
виждан.

Гамлет амазма къе, гуз вичиз суал,
Гым хъда лугъуз: умъур я ажал?

Малаик терг жезва буытъен
себеб яз,
Иблисар къекъвезва дайм
шаддаказ.

Усалри, алчахри, фашал инсанри,
Инсанрин хамуна авай шейтланри
Отеллодиз къени папалай акъван
Фитнейр ийизва, атлувза аман.

Чир жез амукъзавач ада
дуст-душман,
Фитнедин-фасаддин жезва ам
къурбанд.

Бахтсуз Дездемона гунагъ авачиз,
Терг жезва са арха, панаң авачиз.
Ван текъвез садазни эверни гъарај,
Факъирдин атлувза сабурни къарај.

Дүньядал атунал пашман
жезва ам,
Бугътенри, фитнейри тергзава
тамам.

Вучрай Отеллоди, Ягояр хътин
Хайнри чуныухиз чин халис чин,
Дустар хыз къалуриз, атай чавуз
фор?!

Са чара амукъда а чавуз: гапур

Акъудна вич тергун, тахъана зайдиф,
Вичин чандин ерли татана гъайиф...
...Муытъуббат дайма клевера ава,
Межнунар дердинай чуылпера ава.

Лейли, Эсли ава атланваз чара,
Керемни ашкъидин кузва цаяра.

Ромео, Жулъетта хъжезма
къурбанд

Кысасриз, хизанрин арада авай.
Квахъдач кайнатдай гъхъсувилер

гъич,
Адалатсувилер, бахтсувилер

гъич.
Квахънавач, амазма дүньядин
винел
Къадирсуз инсанар, тавуна энгел,

Лир хътин пачагъар ийизвай бизар,
Къузъуз къилий чуугаз тазвай
агъузар.

Дүнья театр я

Абурун тум хкатдак, вуч авуртани,
Жаза гайтлани, гуж авуртани.

Садарни инсандик квай чуру хесет
Дегиш хъайиди туш, хъжер туш,
гъелбет.

Кузы лагъайтла, вири ивидай
къvezva,
Ивидалдини мад давам хъжезва.

Макбетар амазма мад, эвелан хыз,
Сифтегъан хыз ама Франци³
Иблис⁴.

Садани тул дегиш авунвач вичин,
Дасмалчияр ама гъилеваз гичин.

Азабрик кумазма къени пачагъ Лир,
Инсанар нефсини хъийизма есир.

Отелло гъар садан чалахъ яз ама,
Хайнвал инсандин къвалахъ яз ама.

Миллионралди йисар, къvez,
алатзава,
Миллиардралди йикъар, къvez,
акътава.

Амма къиле физвач гъич цийи
са кар,
Куынне вакъиаяр хъжезва тикрар.

15.05.2022

¹ Юсуф - Библиядавай Иосиф.

² Кенан - Библиядавай Ханаан. Юсуфан

ватан яз гъисабазава.

³ Франц - Ф. Шиллеран "Къачагъар" трагедиян игитрикай сад.

⁴ Иблис - М. Булгаков "Устад в Магарита" эсердин игитрикай сад - Воланд.

КукупДин пеше

Вичиз муг иидач кукупди,
Ацукуда масадан мукал ам.
Жагъурда са факъир, ажузды,
Жеда гъа бендедин къамал ам.

Чукурда иеси халисан,
Къачуда масадан муг гъилиз.
Чаради тада яз перишан,
Акъудда ниятар фад къилиз.

Ахъайда гъа мука шарагар,
Чехини ийида, течиз дерт.
Кукупдин ихтиндиг къайда,
Каркаркай ам вичин жедач перт.

Кукуптар ацланва дүньяда,
Ацукудай факъиррин къамарал.
Абуру шарагар ахъайда
Гъазур тир авадан мукарал...

29.03.2021

Къекъвезва

Хъайи кар чир тахъанмаз,
Чун душмандихъ къекъвезва,
Дава-дарман патав гваз,
Чун дармандихъ къекъвезва.

Патав гвайди вилериз
Такваз, уф гуз гъилериз,
Чарадакай хъилериз,
Чун "жувандахъ" къекъвезва.

Рахаз, нубат алачиз,
Рахунрик къел квачиз,
Гъудай никлер авачиз,
Чун хармандихъ къекъвезва.

Ажеб буыркъу хъанва чун,
Кармаш хъанва, канва чун,
Ни и йикъал гъанва чун?!
Кузы патандахъ къекъвезва?

Дегиш хъанва инсанар,
Чизмач дустни душмандар,
Чи вилек кваз шейтланар,
Чун шейтландихъ къекъвезва.

09.04.2020

Регъвезва...

Гъикъван чна атлайтлани чи къарай,
Гъикъван чна авуртани мад гъарај,

Санихъайни чи гъараидиз жедач
гъай,
Девирдин чарх регъульчарх хыз

элкъвезва,
Регъульчарх акатайди регъвезва.

Фелекдилай авуртани шикаят,
Авуртани элдиз ви дерт гъиякайт,

Акуртани вилиз агъзур аламат,
Девирдин чарх регъульчарх хыз

элкъвезва,
Регъульчарх акатайди регъвезва.

Гъикъван суза авуртани, дад авач,
Чи гафариз яб гудай гъич
сад авач,

Эк аватдай чка ва я пад авач,
Девирдин чарх регъульчарх хыз

элкъвезва,
Регъульчарх акатайди регъвезва...

09.07.2021

Шейтлан я вун

хузвайди...

"Зун Аллагъди хузваз"
лугъузвой садаз

Аллагъди вун хуздай туш,
Шейтлан я вун хузвайди.

Валайни са усалди,
Душман я вун хузвайди.

Тухузва на жув гумрагъ,
Аватлани виш гунагъ.

Рабби жедач ваз панаң,
Илан я вун хузвайди.

Эл вири я таклан ваз,
Гъам инсан, гъам Ватан ваз,
Таклан я дин-иман ваз,
Мултан¹ я вун хузвайди.

Умъурда вун я угъри,
Какурбур я крап ви,
Валайни усал, игри,
Къабан я вун хузвайди.

Гъисабиз на жув - къуччагъ,
Къекъвезва вун - кефи чагъ.
Къамал къунвай тъар къачагъ,
Девран я вун хузвайди.

...Аллагъди вун хуздай туш,
Шейтлан я вун хузвайди.

Валайни бетер, усал
Душман я вун хузвайди.

18.05.2020

¹ Мултан - динсуз, кафир.

Валлагъ!

Эвлендай сад ятла авам,
Жедач адан акъул тамам,
Вуна адан япал далдам,
Зурне ягъйтлани, валлагъ!

Вечрен мука къазар жедач,
Валарикий тазар жедач,
Келемдикай газар жедач,
Ни вуч лагъайтлани, валлагъ!

Зулуз жедач гатун йикъар,
Иифиз жедач экуя ракъар,
Женнетда жеч север, ламар,
Вири аватлани, валлагъ!

Юкъуз цава рагъ акъидач,
Ада чун бизар иидач,
Гъар санай чаз бахт жагъидач,
Вири жагъайтлани, валлагъ!

Михъи инсан гъич къацудач,
Темягъкардин нефс ацудач,
Дүньядикай вил атлудач,
Аман атлайтлани, валлагъ!

04.01.2019

Бахтлуval я

Гъикъван вахт тир ийизвай за
жува-жув къазун,

Кланзайв заз и дүньядал
гъавурда гъатун:

Бахт вуч ятла, бахтсувал - вуч?!

Заз и сир чир хъун.

Эхирни са къувзуз кафди
уюхарна зун:

"Авайди я кайнатда ихтиин са
къанун:

Бахтлуval я и дүньядин гъавурда

тахъун!"

05.04.2021

Миллион йисар къvez алatis,
феййтани мад,
Гъа виликан дүньяя я им, жедай туш
абад,
Дегиш жезвач и дүньядин са пилп,
я са пад,
Гъавурда чун тақуортла и кардин,
я инад:
"Авайди я кайнатда ихтиин са къанун:
Бахтлуval я и дүньядин гъавурда
тахъун!"

25.12.2019

Умъур фена виш чин алаз

Са абдал къабачидиз

Умъур фена виш чин алаз,
Виш хамуна, жилдинаваз,
Къеле ягъиз изад-адаз
Хъана вун, абдал къабачи.

Тефейтлани крап ише,
Дасмалчива къуна пеше,
Кваччелик руг яз гъамиша
Хъана вун, абдал къабачи.

Мецел алаз гафар тапан,
Кваччелик чуъхуз идан-адан,
Гагъ рехи лам, гагъни палан¹
Хъана вун, абдал къабачи.

Йикъар фена ялтахвализ,
Семевализ, сарсахвализ,
Жув ужуриз, алчахвализ
Хъана вун, абдал къабачи.

Элдин вилик ятлан русвагъ,
Анжак жуван тахсир, гунагъ
Хиве тақъаз гъич, эсиллагъ
Хъана вун, абдал къабачи.

14.05.2022

¹ Палан - алух.

Гъезелар

Жедай туш

Варз къекъведа цавун чинал, ам чилиз мугъман жедай туш,
Вацраз хуш я къакъан цавар, ам чил

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Тюменда медениятдин къайгъуда

Малум тирвал, лезгийрихъ улькведин меркезда ФЛНКА кардик кваз гзаф йисар я. Урусладин гъар жуыре регионра авай чи диаспорайри кылдин тешкилатарни арадал гъизва в милли итижар хүннин карда алакъдай квалахар кылиз акъудзава. Мисал яз, Ярославлдана, Тюменда лезги халкъдин милли медениятдин автономияр кардик ква. И сеферда зи ихтилат 2021-йисалай Тюменда авай, ТЛНКА-дин председатель яз зегъмет чугвазтай Чигали Музак-феддинович АЛИМОВАКИЙ ви тешкилатди кылие тухузтай квалахаркай я.

Чигали Алимов 1984-йисан 19-декабрдиз Азербайжандин Кылар райондин Чилегир хүре дидедиз хъана. 1992-йисалди хай хүре яшамиш хъана, гүльгүнлай хизан Тюмень шегъердиз куын хъана. Мектеб күтаягъдайлай күлхүч Чигалиди сифтедай машиностроительный техникумда, алха машиностроенидин инженердин пешедай нафтадинин газдин университетда келна. 2012-йисуз ада техникадинни технологиядин магистрдин дережа къачуна.

Халкъдал, ватандал, тариходал риқл алай ватанэгъли фадлай лезги диаспорайрихъ галаз алакъада ава. Ам халкъ патал, милли медениятдин ивирап хүнн патал вичелай алакъдай крат кылиз акъудиз гъазур ва гъевес авай инсан я.

Чигали Алимова ихтилатзайвал, студентилин йисара ада Тюменда лезгинкадин хореографиядин секция ачуна в гъеччи гайдайрин, рушарин дестейриз милли күльлер чирна. “Та чавуз зун Тюменда кардик квай лезги милли медениятдин автономиядин кылие авай Вагиф Керимовахъ галаз таниш хъана, - ихтилатзава ватанэгълиди. - Чун сад-садаз чир хүннеки заз жуван квалахизни цийи

рум гудай мумкинвал хъана. Зун жуван вири умурда футboldал машгъул жезвай. Чна мини-футболдай “Садвал” тъвар алай команда арадал гъана ва шегъердин акъажунра агалкъунралди иширакна”, - ихтилатзава Ч.Алимова.

Гъиле къур кар ашкъидивди кылиз акъудиз вердиш жегъилдин хиве мад са важибу везифа гъята - лезгинкадин хореография кылие тухунилай гъейри, ада цийиз арадал гъайи футбольдин команда-дин тренервани нетижалудаказ авуна. “Садвал” МФК-дин агалкъунрикай, дережадикай са тымил чавалай шегъердилай къецини хабарар чикла.

“А чавуз чна гзаф къадар миллитар авай Тюменда лезгияр чин ва масабурун арада дуствиледи, стхавиледи умурда кылие тухузвойбур тирди квартуна. Чи футбольдин командахъни гъурмет хъана”, - ашкъидивди рикъел хизава ада.

Алай вахтунда ТЛНКА Тюмендин координационный советник ква ва миллиетрин арада авай алакъаяр мякъемарунин рекъяя кылие ту-

хузтай вири мярекатра, серенжемра иширакзава.

“Милли диаспорайрин арада чна гъар йисуз ФЛНКА-дин ви “Национальное возрождение” фондуни күмекдальды мини-футболдай “Садвалин” кубок тешкилзава. Исятда чахъ 5-7 ва 10-12 йисара авай алар машгъул жезвай футбольдин “Леки” клубни ава. Шегъердин, областдин акъажунра хъсан чкаяр къазва”, - ихтилат давамарзава ада.

ТЛНКА-дин мукъвара хайи чи-лал шириар келунай гъам гъеччи-бурун, гъам чехибурун арада конкурс тешкилна. Къейдзавайвал, хейлин ульквейра авай лезгиири конкурсда иширакзава, шириар келзайв видеороликар гъазуриз, тешкилатчырыз ракъурзава.

2021-йисуз Тюменда авай ватанэгълиири умуми къуватралди текба-тек женгерин “Леки” тъвар алай клуб ачхунни шад жедай агалкъунрикай я. Спортсменин арада са куырь муддатда шегъердинни областдин акъажунра чемпионвилн тъварар къачуз хъанвай-бүрни ава.

“Чи тешкилатди асуул фикир хайи чиал, меденият, дин хүннин квалахиз гузва. Чи аялриз, хтулриз лезги руъгъ, кылих, чи ацу-къун-къарагъун, тарих чирун эвени-эвэл важибу я. Гъа чавуз чайв миллет хъыз, агалкъунралди вишлиди физ жеда. И ва я маса проекти тъиле къурла, такъатрин жигъетдай месэлэяр чна са фикирдал алай ярар-дустарихъ, чирхчиррихъ галаз умуми къуватралди гъялзазава. Мярекатри халкъдин векилар сад-садав агуудава, дуствилин алакъаяр мадни мякъем жезва”, - къейдна халкъдин гележегдин къайгъуда авай ватанэгълиди.

Чаз къланзайдини ТЛНКА-дин фикирдик квай вири крат агалкъунралди кылиз акъатун я.

МВД-дин хроникадай

Мехъерик хайи мусибат

Дагъустандин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузтайвал, Цүнти районда 14-августдиз бедахтвилин душуышдик 59 йисан яшда авай са дишегъли къена ва 31 касдиз хасаратвилер хъана.

Хашархота хүре мехъер кылие физвай вахтунда 41 йисан яшда авай чадин агъалидин 2 мөртебадин квалин бетондин майдан ва гурар уйцена. Малумарзайвал, бетондин майдан ва гурар артухан пар ақалтуники чикла. А макъамда мугъманрин са пай 2-мертебадиз хаж хъанвай, мулькубур гурарин къаник квай. Хирер-къацлар хайибурукай 18 кас азарханада къаткурна.

Гъакъикъатдиз элкъвена

Алатай жумыядиз хасавюртвидиз адан дустуни теленфondай ихтиин гафар ракъурна: “Стха! Вун дүздаказ зи гъавурда акукъ, зун мажбур я ваз хабар гуниз. Къе заз ахварай вун мулькъел къенваз акуна. Жүв хъыз, стха”.

Дустуниз ахварай акур кар 2 йикъалай гъакъикъатдиз элкъвена.

15-августдин экунхъ “Кавказ” федеральный шегъредал 19 йисан яшда авай хасавюртвиди гъялзазавай “Yamaha” мотоцикл, арада хвена къани мензилдад амал тавун себеб яз, 25 йисан яшда авай, Шамил райондай тир жегъилди гъялзавай “ВАЗ-217030” автомобилдихъ галукуна, мотоциклисти гъа чкадал чан гана.

Квез чидани?

Валлаби

Шикилдай аквазвайди кенгуруйрин жинсиник акатзавай, нек хъвадай, руфуник чанта квай валлаби я. И ажайиб гъйван Тасманияда, Цийи Гвинеяда, Тихий океанда авай Бисмаркан острөврин къватлалда яшамиш жезва. Валлаби газфни гзаф тамара, кул-кус авай чайра, гагъ-гагъ ачух майданраны гъалтда. Алай вахтунда абур Цийи Зеландиядин ва Британиядин острөврин мулкаризни тухванва. Дагълара яшамиш жедай валлабидин жуураяр Австралиядин къванер квай чайрани ава. Дагълара яшамиш

жезвай валлабийрин жуураяр 15 аваз гъисабзава, тамира яшамиш жезвайбүр - вад.

И тъйвандин бедендин яргывал 52-81 сантиметр я, заланвал - вини кыиль 10 килограмм. Гзаф вахтара тараара жедайвиялай валлабидиз тарцин кенгуруни лутгъузва. Винел патал акунрай ам кенгурудизни, гъа са вахтунда севрэни ухшар я.

Валлабийрин жуураяр чин сифтечьан 8 варз дидедин чантада акъудзава. Тахминан 80 юкъуз абуруз ем диде-валлабиди гузва. Шараг патал чанта квалахни я, къугъувадай ва хаталувиликай хульзвай чикни. Инсанрихъ галаз фад вердиш жезвайвилай абур квалахни тъйванар хъизни хъыз жезва.

Валлабийрин шарагри чин сифтечьан 8 варз дидедин чантада акъудзава. Тахминан 80 юкъуз абуруз ем диде-валлабиди гузва. Шараг патал чанта квалахни я, къугъувадай ва хаталувиликай хульзвай чикни. Инсанрихъ галаз фад вердиш жезвайвилай абур квалахни тъйванар хъизни хъыз жезва.

Хабарар

Улькведа ва дульньяды

Менфятлу сиясат тухуда

Государстводин пайдахдин йикъахъ галаз алакъалу яз авур раҳуна РФ-дин Президент В.Путине малумарна хы, Россияди, къудратту улькведи хыз, дульньядин майданра вичин ѿкъыкыбы итижиз жаваб гудай сиясат кылие тухуда. Президентдин фикир “Новости” РИА-ди раижна.

“Россия къудратту, масадалай аслу тушиз кар алакъадай улькве я”, - лагъана Президентди. Ам инаниши я хы, Россиядин пайдахъ улькведин ватандашрин вири неслир патал гъамиша пак ярж яз амукъда. Пайдахъди ақалтзавай неслир ватанпепресвилин гъиссер кутазва.

Шольца гайи гаф

Улькведин са жерге СМИ-ри малумарзайвал, Германиядин канцлер О.Шольца Украина мукъвал тир 30 йисан муддатда НАТО-дин къабулдач лагъана хиве къунва. Къейдзавайвал, ихтигин гаф ада Россияди СВО кылие тухунив эгечидалди вилик гана.

Чешмейрин делилралди, вичин фикир ада и йисан февралдин юкъара, Москвадиз атайла, малумарна. Идалайни гъейри, Германиядин гъукумдарди гүя НАТО-ди Москвадиз садрани къурхур яр гайди туш лагъана.

ОН-ди эвер гузва

Россиядин журналист Дарья Дугина къиникыхъ галаз алакъалу вири делилар дульздал ақыдун патал ООН-ди силис тухуниз эвер гузва, лагъана ООН-дин генсекдян векил С.Дюжарика. Адан гафар “Новости” РИА-ди раижна.

Политолог да журналист Д.Дугина Москвадин патав автомобилю хыткынарунди къена. Ислендиц Россиядин ФСБ-ди малумарзайвал, Украинаидин маҳсус къуллугъирин буйргъудалди Д.Дугина къинин кар Н.Вовка кылиз ақыдна ва гүльгүнлай ам Псковдин областдай Эстониядин хъфена. Силис тухунин материалар улькведин Силисидин комитетдив вуганва.

Къеви серенжемар герек я

Федерациядин Советдин конституциядин комитетдин кыил А.Клишаса гъисабзайвал, Эстониядин Литвадиз талукуз яз къеви серенжемар къабулунин себебар ава. Идалай “Новости” РИА-ди хабар гана.

Ихтиин фикир А.Клишаса Эстониядин терефди Дарья Дугина къейи кас далдаламишзайвилай малумарна.

Идалай вилик Федерациидин Советдин международный комитетдин кыильн сад лагъай заместитель В.Жабарова эгер Эстонияди журналистка Дарья Дугина къиникыхъ галаз алакъалу яз шак физвай Наталья Вовк Россиядив вахкун таврутла, РФ-дин Таллиндиз акси яз къеви серенжемар къабулдай себебар авайдакай лагъанай.

А.Клишасавай Telegram-каналда “Россиядин сагъ са регион террордик кутунвай ва и кар давамарзайвай Литвадиз акси яз къетли серенжемар къабулдай себебар авачни?” - лагъана, суал гана са агъалиди. “Ава”, - жаваб гана Клишаса. Ихтилат Калининграддикай физва.

Акъулсуз кар

Франциядин дипломат Э.Берга къейднавайвал, россияйриз акси яз визайрин сергъятвилер кардик кутуртла, идалай Европа-союздиз вичиз зарар жеда. Адан гафар “ТАСС” чешмеди раижна.

“Эгер чна часпарар къевнайтла, инсанриз Рагъакъидай пата гъакъикъатда кылие физвай крат аквадай мумкинвал жедачир. Им пары пис фикир, акъулсузвал я”, - лагъана Берга.

Адан фикирдалди, визайрин жигъетдай къадагъаяр кардик кутунин къарар квабул тавуна амукъда.

Идалай вилик ЕС-дин къеџепатан сиясатдин къуллугъидин кыиль Ж.Боррела россиявияр патал визаяр тамамдиз къадагъа авунин тереф вичи хульзвачирди лагъанай.

Д.Медведеван зенд

РФ-дин Хатасувилин Советдин Председателдин заместилий Дмитрий Медведеви къейд авурвал, Киевди чеб патал гележдин са гылхътин ятланы “хатасувилин заминвилер” арадал гъун давамарзава. Амма, малум хъанвайвал, Киевдиз къунширийвай хатасувилин заминвал гуз жедач. Ихтиин фикир Д.Медведеви вичин Telegram-каналда къяна.

“Киевдин режимдиз чизва хы, исятда Украинаидин кылие авай-бур патал гъич са жуурдиннин хатасувилин заминвилер авачва жедач”, - къейдна ада. Алава хъувурвал, США-ди анжак чипай фикирзава, чеб патал квалахзава.

Ковид

Садакай масадак ақатдай азаррихъ галаз женг тухузтай оперштабдин сайти 23-августдиз раижай делилралди, эхиримжи юкъуз Россияда коронавирус акатайбурун къадар 30 967-дав агакъна. 30 869 кас сагъ хъхана, 69 - къена. Са йикъан идалай вилик улькведе ковид акатай 33 061 кас дульздал ақыднай.

Түгъвал пайда хайидалай инихъ начагъ хъайибурун къадар, эхиримжи делилралди, 19 181 371-дав агакъна.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Ислен, 29-август**РГВК**

07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Королева спорта» 0+
08:15 «Служба Родине» 12+
08:30 Торжественное открытие самого большого в России интерактивного мультимедийного фонтана (г. Дербент) 0+
11:15 «Человек и право»
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Дагестанское кино. Х/ф «Тайна рукописного Корана» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:55 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
16:15 Мультифильм 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Вкус путешествий» 17 с. 12+
17:30 Х/ф «Россия молодая» 5 с. 6+

18:45 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
21:00 «Удивительные горы»
21:20 «Ульяна спросит» 0+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» 12+
23:50 «Полный газ» 0+
00:00 Д/с «Антология антитеррора» 16+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
01:50 «Подробности» 12+
02:20 «Угол зрения» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!» (16+).
10.45 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
20:20 «Подробности» 12+
21:00 «Удивительные горы»
21:20 «Ульяна спросит» 0+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» 12+
23:50 «Полный газ» 0+
00:00 Д/с «Антология антитеррора» 16+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
01:50 «Подробности» 12+
02:20 «Угол зрения» 12+

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Юлистан» (на азербайджанском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Кто против?» (12+).
17.00 «Вести».
17.30 «60 минут». (12+).
21.00 «Время».
21.45 Т/с «Золотая Орда». (16+).
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
01:50 «Подробности» 12+
03.05 «Информационный канал». (16+).

НТВ

05.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Особое задание». (16+).
10.00 «Сегодня».
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.50 Т/с «Канцелярская крыса». (16+).
21.50 Т/с «Рикошет». (16+).
23.50 «Сегодня».
00.10 Т/с «Пес». (16+).
02.10 Т/с «Мент в законе». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.30 «Давай разведемся!»
09.30 «Тест на отцовство».
11.40 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
12.45 Д/ф «Порча». (16+).
13.15 Д/ф «Знахарка».
13.50 Д/ф «Верну любимого». (16+).
14.25 Д/ф «Преступления страсти». (16+).
18.45 «Скажи, подруга».
19.00 Т/с «Любовь - не картошка». 1-4 с. (16+).
22.45 Д/ф «Порча». (16+).
23.20 Д/ф «Знахарка».
23.50 Д/ф «Верну любимого». (16+).
00.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
01.20 «Тест на отцовство».
03.00 «Давай разведемся!»
03.50 Д/ф «Преступления страсти». (16+).
04.40 «6 кадров». (16+).
05.05 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.40 «Петровка, 38». (16+).
08.50 Т/с «Предчувствие».
10.35 Д/ф «Нина Дорошина. Чужая любовь».
11.30 «События». (12+).
11.50 Т/с «Практика 2».
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События». (12+).
14.50 «Город новостей».
15.05 X/ф «Психология преступления. Эра Стрельца». (12+).
16.55 «Прощание». (16+).
17.50 «События». (12+).
18.05 «Петровка, 38». (16+).
18.25 Т/с «Не женская работа». (12+).
22.00 «События». (12+).
22.40 Спецрепортаж. (16+).
23.10 «Знак качества». (16+).
00.00 «События». (12+).
00.30 «Петровка, 38». (16+).
04.45 «Прощание». (16+).
01.25 Д/ф «Актёрские драмы. Криминальный талант». (12+).
02.05 Д/ф «Моо и Сталин».

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с «Исчезнувшие». (16+).
07.00 «Сегодня утром». (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф «Возвращение Святого Луки». (12+).
11.20 «Открытый эфир».
13.00 Новости дня. (16+).
13.35 Д/с «Оружие Победы». (12+).
13.50 Т/с «Майор полиции».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Майор полиции».
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 «Специальный репортаж». (16+).
18.50 Д/с «Свободители». «Бомба Озаричи». (16+).
19.40 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 «Открытый эфир». (16+).
22.55 «Между тем». (12+).
23.25 Х/ф «Возвращение Святого Луки». (12+).
01.20 X/ф «Жажда». (12+).

саласа, 30-август**РГВК**

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» 18 с. 12+
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультифильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Длинный день»
10:20 «Угол зрения» 12+
10:50 Д/с «Вкус путешествий» 17 с. 12+
11:25 «Ульяна спросит» 0+
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Х/ф «Россия молодая» 5 с. 6+
14:15 «Удивительные горы»
14:30 Время новостей Дагестана
14:55 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
15:35 «Подробности» 12+
16:10 Мультифильм 0+
16:30 Время новостей Дагестана

16:55 Д/с «Вкус путешествий» 19 с. 12+
17:30 Х/ф «Россия молодая» 6 с. 6+
18:45 Передача на лакском языке «Арьчи ва ағыл» 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Психологическая азбука» 12+
20:45 «Годекан» 0+
21:10 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Колыса» 12+
00:10 «Служба Родине» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на лакском языке «Арьчи ва ағыл»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!» (16+).
10.45 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
20:20 «Психологическая азбука» 12+
20:45 «Годекан» 0+
21:10 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Колыса» 12+
00:10 «Служба Родине» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на лакском языке «Арьчи ва ағыл»

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Магудере» (на агульском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Кто против?» (12+).
17.00 «Вести».
17.30 «60 минут». (12+).
21.00 «Время».
21.45 Т/с «Золотая Орда». (16+).
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на лакском языке «Арьчи ва ағыл»

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Особое задание». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Морские дьяволы. Особое задание». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.50 Т/с «Канцелярская крыса». (16+).
21.50 Т/с «Рикошет». (16+).
23.50 «Сегодня».
00.10 Т/с «Пес». (16+).
02.00 Т/с «Мент в законе». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.45 «Давай разведемся!»
09.45 «Тест на отцовство».
11.40 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
12.45 Д/ф «Порча». (16+).
13.35 Д/ф «Знахарка». (16+).
14.10 Д/ф «Верну любимого». (16+).
14.45 Д/ф «Преступления страсти». (16+).
19.00 Т/с «Любовь - не картошка», 5-8 с. (16+).
22.45 Д/ф «Порча». (16+).
23.20 Д/ф «Знахарка». (16+).
23.55 Д/ф «Верну любимого». (16+).
00.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
01.20 «Тест на отцовство».
03.05 «Давай разведемся!»
03.55 Д/ф «Преступления страсти». (16+).
04.45 «6 кадров». (16+).
05.05 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.35 «Петровка, 38». (16+).
08.50 Т/с «Предчувствие».
10.35 Д/ф «Петербургские тайны семьи Боярских».
11.30 «События». (12+).
11.50 Т/с «Практика 2».
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События». (12+).
14.50 «Город новостей».
15.05 X/ф «Психология преступления. Смерть по сценарию». (12+).
16.55 «Прощание». (16+).
17.50 «События». (12+).
18.10 «Петровка, 38». (16+).
18.25 Т/с «Не женская работа». (12+).
22.00 «События». (12+).
22.40 «Закон и порядок». (16+).
23.10 Д/ф «Женщины Леонида Филатова». (16+).
00.00 «События». (12+).
00.30 «Петровка, 38». (16+).
04.45 «Хроники московского быта». (12+).
01.25 Д/ф «Женщины против любовниц». (16+).
02.40 X/ф «Шел четвертый год войны...» (12+).
01.30 «Знак качества».

ЗВЕЗДА

05.25 Т/с «Майор полиции».
07.00 «Сегодня утром». (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф «Черный принц».
11.20 «Открытый эфир».
13.00 Новости дня. (16+).
13.35 Д/с «Оружие Победы». (12+).
13.50 Т/с «Майор полиции».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Майор полиции».
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 «Специальный репортаж». (16+).
18.50 Д/с «Свободители». «Штала 352. Пленная правда». (16+).
19.40 Д/с «Улица из прошлого».
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 «Открытый эфир». (16+).
22.55 «Между тем». (12+).
23.25 Х/ф «Черный принц». (12+).
01.20 X/ф «Шел четвертый год войны...» (12+).
02.40 X/ф «Секретные материалы». (16+).
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 «Открытый эфир».
22.55 «Между тем». (12+).
23.25 Х/ф «Весь мир». (12+).
01.10 X/ф «Зорина». (12+).
01.30 «Знак качества».

арбе, 31-август**РГВК**

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Арьчи ва ағыл» 18 с. 12+
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультифильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Мужчины» 12+
10:05 «Одекан» 0+
10:30 Д/с «Вкус путешествий» 18 с. 12+
11:05 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Х/ф «Россия молодая» 6 с. 6+
14:10 «Память поколений»
14:30 Время новостей Дагестана
14:55 Передача на лакском языке «Арьчи ва ағыл»

16:55 Д/с «Вкус путешествий» 19 с. 12+
17:30 Х/ф «Россия молодая» 7 с. 6+
18:45 Передача на даргинском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» в прямом эфире
21:10 «Прогулки по музею»

ЖУМЯ, 2-сентябрь**РГВК**

- 07:00, 08.30, 12.30** Время новостей Дагестана
07:20, 14.55 Передача на аварском языке 12+
08:00 «Королева спорта»
08:10 Обзор газет 12+
08:20 Мультифильм 0+
08:50 X/f «Дубравка» 0+
10:20 «Психологическая азбука» 12+
10:50 «Дагестан туристический» 0+
11:05 «Круглый стол» 12+
11:40 D/f «Хемчукино» дагестанского театра. Барий Муродов 0+
12:55 X/f «Россия молодая» 8 с. 6+
14:10 «Дивидельные горы»
14:30, 16.30 Время новостей Дагестана
15:35 D/f «Академик Самиул Георг Готлиб Гемелин» 12+

ПЕРВЫЙ

- 05.00** «Доброе утро».
09.00 Новости.
16:10 Мультифильм 0+
16:55 D/f «Дагестан» (1946 г.)
17:05 X/f «Россия молодая» 9 с. 12+
18:25 «Арт-клуб» 0+
18:45 Передача на кумыкском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
21:00 Проект «Поколение»
21:30 «Мир нашему дому»
21:55 «Время спорта» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Глобальная сеть» 16+
00:00 D/c «Антология анти-террора» 16+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала

РОССИЯ 1

- 09.00** Канал национального вещания «Шолтавысы» (на ногайском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:15 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
12.00 Новости.
12.15 Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 Информационный канал». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 Человек и закон . (16+).
19.45 Телегра «Поле чудес».
21.00 «Время».
21.45 «Клуб Веселых и Надежных» Встреча выпускников-2022. (16+).
00.15 D/f «Валентин Гоф. Чужую жизнь играю, как свою» . (16+).
01.10 «Наедине со всеми» . (16+).
02.00 «Информационный канал». (16+).

НТВ

- 04.55** T/c «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее. (16+).
10.05 «Давай разведемся!»
10.05 «Тест на отцовство».
12.20 D/f «Понять. Простить» . (16+).
13.20 D/f «Порча» . (16+).
13.50 D/f «Знахарка» . (16+).
14.25 D/f «Верну любимого» . (16+).
15.00 Мелодрама «Аквамарин» . (16+).
19.00 Мелодрама «Любовь по контракту» . (16+).
23.10 D/c «Предсказания 2.2» . (16+).
00.10 D/f «Порча» . (16+).
00.40 D/f «Знахарка» . (16+).
01.10 D/f «Верну любимого» . (16+).
01.40 D/f «Понять. Простить» . (16+).
02.30 «Тест на отцовство» .
04.10 «Давай разведемся!»
01.30 Захар Прилепин. «Уроки русского» . (16+).
03.30 X/f «Прошлым летом в Чулиске» . (16+).
01.55 T/c «Мент в законе» . (16+).

ДОМАШНИЙ

- 06.30** «По делам несовершеннолетних» . (16+).
09.05 «Давай разведемся!»
10.05 «Тест на отцовство».
12.20 D/f «Понять. Простить» . (16+).
13.20 D/f «Порча» . (16+).
13.50 D/f «Знахарка» . (16+).
14.25 D/f «Верну любимого» . (16+).
15.00 Мелодрама «Аквамарин» . (16+).
19.00 Мелодрама «Любовь по контракту» . (16+).
23.10 D/c «Предсказания 2.2» . (16+).
00.10 D/f «Порча» . (16+).
00.40 D/f «Знахарка» . (16+).
01.10 D/f «Верну любимого» . (16+).
01.40 D/f «Понять. Простить» . (16+).
02.30 «Тест на отцовство» .
04.10 «Давай разведемся!»
01.30 Захар Прилепин. «Уроки русского» . (16+).
03.30 X/f «Прошлым летом в Чулиске» . (16+).
01.55 T/c «Мент в законе» . (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 06.00** «Настроение» . (12+).
08.35 X/f «Как выйти замуж за миллионера» . (16+).
11.30 «События» . (12+).
11.50 X/f «Как выйти замуж за миллиона» .
12.30 X/f «Подъем с глубины» . (12+).
14.30 «События» . (12+).
14.50 «Город новостей» .
15.05 X/f «Подъем с глубины» . (12+).
16.55 D/f «Актёры любви и смерти» . (12+).
17.50 «События» . (12+).
18.05 «Петровка, 38» . (16+).
18.25 T/c «Не женская работа» . (12+).
19.00 «В центре событий» .
23.00 «Приют комедиантов» . (12+).
00.30 X/f «Любовь и неожиданно пломбира» . (12+).
04.30 D/f «Ролан Быков. Вот такой я человек!» . (16+).

ЗВЕЗДА

- 06.20** T/c «Майор полиции» . (16+).
08.20 X/f «Зеленый фургон» . (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 X/f «Зеленый фургон» . (12+).
11.50 T/c «При загадочных обстоятельствах» . (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 T/c «При загадочных обстоятельствах» . (16+).
14.00 Военные новости. (16+).
14.45 T/c «При загадочных обстоятельствах» . (16+).
16.50 T/c «При загадочных обстоятельствах» . (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.40 «Время героев» . (16+).
19.00 T/c «При загадочных обстоятельствах» . (16+).
22.00 «Здравствуйте, товарищи!» . (16+).
23.00 «Музыка» . (12+).
23.55 X/f «Мимно» . (12+).
01.30 T/c «Новый год в ноябре» . (16+).

КИШ, 3-сентябрь**РГВК**

- 07:00, 08.30** Время новостей Дагестана
07:20, 14.55 Передача на кумыкском языке 12+
08:00 Мультифильм 0+
08:50 X/f «Им покоряется небо» 12+
10:50 «Подробности» 12+
11:30 «Мой малыш» в прямом эфире
12:00 «Родители – это самое лучшее, что у нас есть» Бриллиантовая свадьба 12+
12:55 X/f «Россия молодая» 9 с. 12+
15:30 «Мир Вашему дому»
16:00 «Арт-клуб» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 X/f «Сказание о храбром Хочбере» 12+
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

- 19:30, 22.30, 00.30** Время новостей Дагестана
19:55 «Точка зрения» 12+
20:10 «Мастер спорта» 12+
20:45 «Полный газ» 0+
20:55 «Культурный код» 0+
21:20 «Дагестан туристический» 0+
21:35 X/f «Ульяна спросит» 0+
22:55 «Точка зрения» 12+
23:10 X/f «Ключи от неба»
00:55 «Точка зрения» 12+
01:10 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01:45 «Мой малыш» 12+
02:10 «Дагестан туристический» 0+
02:25 «Мастер спорта» 12+
02:50 «Культурный код» 0+
03:10 «Ульяна спросит» 0+
04:10 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
04:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

РОССИЯ 1

- 06.00** «Доброе утро». Суббота. (12+).
09.45 «Слово пастыря» .
10.00 Новости.
10.15 «Поехали!» . (12+).
11.10 «Видели видео?»
12.00 Новости.
12.15 «Видели видео?»
13.55 X/f «Женщины» .
15.55 D/f «Дети Третьего рейха» .
17.00 Вечерние новости.
18.20 D/f «Батальон «Пятнашка» . На стороне добра» . (16+).
19.10 «Сегодня вечером» .
20:45 «Ульяна спросит» 0+
22:55 «Точка зрения» 12+
00:30 «Точка зрения» 12+
01:00 «Наедине со всеми» . (16+).
02.55 D/c «Россия от края до края» . (12+).

НТВ

- 05.00** «Утро России». Суббота.
05.55 T/c «Дельта. Продолжение» . (16+).
08.20 Местное время. Суббота.
08.35 «По секрету всему свету» .
09.00 «Формула еды» . (12+).
09.25 «Лятеро на одного» .
10.10 «Сто к одному» .
11.00 «Вести» .
11.55 «Доктор Мясников» . (12+).
13.00 T/c «Вместо нее» . (16+).
17.00 «Вести» .
18.00 «Привет, Андрей!» . (12+).
20.00 «Вести» .
21.00 X/f «Три девицы» . (12+).
00.50 X/f «Родное сердце» . (12+).
04.00 X/f «Любви цепительная сила» . (16+).
02.10 T/c «Мент в законе» . (16+).

ДОМАШНИЙ

- 06.30** «6 кадров» . (16+).
07.10 D/c «Предсказания 2.2» . (16+).
08.10 Мелодрама «Однажды двадцать лет спустя» . (16+).
09.40 Мелодрама «Не могу сказать «прощай» . (16+).
10.20 «Главная дорога» . (16+).
11.00 Живая еда с С. Малоземовым. (12+).
12.00 «Квартирный вопрос» .
13.00 «Секрет на миллион» . (16+).
15.00 «Своя игра» .
16.00 «Сегодня» .
16.20 «Следствие вели...» .
19.00 «Центральное телевидение» . (16+).
20.10 T/c «Великолепный век» . 137 с. (Турция).
21.30 T/c «Любовь - не картошка» , 1-8 с. (16+).
22.50 Мелодрама «Ее секрет» . (16+).
02.20 D/f «Преступления страсти» . (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 05.35** X/f «Рассвет на Санторини» . (12+).
05.45 D/f «Актёры любви и смерти» . (12+).
07.30 X/f «Морской охотник» . (12+).
08.00 Новости дня. (16+).
08.15 X/f «Морской охотник» . (12+).
09.20 «Легенды науки». Петр Капица. (12+).
10.10 «Главный день». Погольские курсанты и Петр Ларин. (16+).
10.55 D/c «Война миров» .
11.40 «Не факт!» . (12+).
12.10 «СССР. Знак качества» .
13.00 Новости дня. (16+).
13.15 «Легенды музыки». Спасская башня. (12+).
13.45 «Морской бой» . (6+).
14.45 D/f «ГРУ. Атомный проект» . (16+).
15.35 T/c «Блокада» . (12+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.30 T/c «Блокада» . (12+).
23.35 «Десять фотографий» .
00.25 X/f «Зеленый фургон» . (12+).
02.45 X/f «Морской охотник» . (12+).

ЗВЕЗДА

- 05.10** X/f «По данным уловного разыска...» . (12+).
06.20 X/f «Чучени лекаря» .
07.30 X/f «Морской охотник» . (12+).
08.00 Новости дня. (16+).
08.15 X/f «Морской охотник» . (12+).
09.20 «Легенды науки». Петр Капица. (12+).
10.10 «Главный день». Погольские курсанты и Петр Ларин. (16+).
10.55 D/c «Война миров» .
11.40 «Не факт!» . (12+).
12.10 «СССР. Знак качества» .
13.00 Новости дня. (16+).
13.15 «Легенды музыки». Спасская башня. (12+).
13.45 «Морской бой» . (6+).
14.45 D/f «ГРУ. Атомный проект» . (16+).
15.35 T/c «Блокада» . (12+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.30 T/c «Блокада» . (12+).
23.35 «Десять фотографий» .
00.25 X/f «Зеленый фургон» . (12+).
02.45 X/f «Морской охотник» . (12+).

